

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Barbara Kopač

**Legitimnost in legalnost delovanja mednarodnih organizacij v
humanitarnih intervencijah**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Barbara Kopač

Mentor: doc. dr. Milan Brglez

**Legitimnost in legalnost delovanja mednarodnih organizacij v
humanitarnih intervencijah**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

HVALA ...

... **mami** za vso ljubezen in vzpodbudo, ki sem ju deležna že vse življenje, in **očetu** za vse življenjske lekcije, s katerimi me je podučil ...

... **sestri Jasni** za neomajno podporo pri študijskem procesu in samem pisanju dela ...

... **mentorju, doc. dr. Milanu Brglezu**, za ves trud, neprecenljive nasvete in pomoč pri pisanju naloge ...

... **profesorju dr. Zlatku Šabiču** za pomoč pri postavitvi temeljev, na katerih magistrsko delo stoji ...

... **veleposlaniku dr. Milanu Jazbecu** za cenjene napotke, izkazano zaupanje in neomajno vero vame.

Legitimnost in legalnost delovanja mednarodnih organizacij v humanitarnih intervencijah

Povzetek

Namen magistrskega dela je pojasniti delovanje mednarodnih organizacij skozi humanitarne intervencije in proces R2P (*Responsibility to Protect*). V ospredju interesa sta legitimnost oziroma legalnost tovrstnega delovanja. Hkrati si delo prizadeva ponuditi širši vpogled v prepletenost vseh štirih ključnih konceptov (legitimnosti, legalnosti, humanitarnih intervencij in pobude R2P), kar je izpeljano skozi oči angleške šole, saj le-ta ponuja primeren okvir za tovrstno raziskavo. Moje delo je bilo raziskati oziroma ugotoviti, ali je sploh mogoče potegniti ločnico med legalnim in nelegalnim oziroma med legitimnim in nelegitimnim delovanjem mednarodnih organizacij, saj je zaradi različnih opredelitev omenjenih terminov to delo zelo zahtevno, in če je odgovor pritrdilen, kje lahko potegnemo črto med enim in drugim.

Ključne besede: legalnost, legitimnost, humanitarna intervencija, koncept R2P, mednarodne organizacije, OZN, NATO, OVSE.

Legitimacy and legality of international organizations in humanitarian interventions

Summary

The purpose of this master thesis is to explain the functioning of international organizations through humanitarian interventions and through the process of R2P (*Responsibility to Protect*). First of all, the emphasis is on the concepts of legitimacy and legality of this particular process. Second of all, the thesis attempts to offer broader perspective on entanglement of all four elements (concepts) – legitimacy, legality, humanitarian intervention and concept of R2P, which is done with principles and approaches of English School since this theory offers the most appropriate frame for this particular research. My task was to research or to define if the line between legal and illegal or the line between legitimate and illegitimate functioning of international organizations can even be drawn and if so, where, since various definitions or explanations of upper terms make it very complex.

Key words: legality, legitimacy, humanitarian intervention, concept of R2P, international organizations, UN, NATO, OSCE.

KAZALO

SEZNAM KRATIC	7
1 UVOD.....	9
2 METODOLOŠKI OKVIR.....	12
2.1 ORIS IN KONCEPTUALIZACIJA PROBLEMA.....	12
2.1.1 Koncept legitimnosti skozi oči angleške šole.....	14
2.1.2 Koncept legalnosti skozi oči angleške šole	16
2.1.3 Humanitarna intervencija in pobuda R2P (Responsibility to Protect) skozi oči angleške šole.....	18
2.2 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA VPRAŠANJA.....	19
2.3 OKVIRNA STRUKTURA NALOGE IN UPORABLJENI METODOLOŠKI PRISTOPI	19
3 TEORETSKI OKVIR	23
3.1 RACIONALISTIČNI VIDIK Z LIBERALISTIČNIMI PRVINAMI	23
3.2 KONSTRUKTIVISTIČNI PRISTOP.....	24
3.3 ANGLEŠKA ŠOLA	25
3.3.1 Opredelitev angleške šole.....	25
3.3.2 Temeljne značilnosti angleške šole	34
3.3.3 Osnovni koncepti angleške šole	34
4 VLOGA ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV (OZN) V PROCESU HUMANITARNIH INTERVENCIJ	38
4.1 LEGALNA HUMANITARNA INTERVENCIJA	38
4.2 NELEGALNA HUMANITARNA INTERVENCIJA.....	39
4.3 NELEGALNA LEGITIMNA IN LEGALNA NELEGITIMNA HUMANITARNA INTERVENCIJA	40

5	RAZVOJ HUMANITARNE INTERVENCIJE.....	42
5.1	HUMANITARNA INTERVENCIJA SKOZI ČAS.....	42
5.2	PRAKSA DRŽAV.....	44
6	HUMANITARNE INTERVENCIJE OZN V POSAMEZNIH DRŽAVAH..	46
6.1	HUMANITARNA INTERVENCIJA V RUANDI.....	46
6.1.1	Legalnost humanitarne intervencije.....	47
6.1.2	Legitimnost humanitarne intervencije	51
6.2	HUMANITARNA INTERVENCIJA V DEMOKRATIČNI REPUBLIKI (DR) KONGO.....	52
6.2.1	Legalnost humanitarne intervencije.....	54
6.2.2	Legitimnost humanitarne intervencije	55
6.3	HUMANITARNA INTERVENCIJA NA KOSOVU.....	56
6.3.1	Legalnost humanitarne intervencije.....	57
6.3.2	Legitimnost humanitarne intervencije	60
6.4	HUMANITARNA INTERVENCIJA IN UPORABA KONCEPTA R2P V BURUNDIJU	62
6.4.1	Legalnost humanitarne intervencije in uporabe RP2-ja.....	62
6.4.2	Legitimnost humanitarne intervencije in R2P-ja.....	65
6.5	HUMANITARNA INTERVENCIJA IN UPORABA KONCEPTA R2P V LIBIJI	66
6.5.1	Legalnost humanitarne intervencije.....	67
6.5.2	Legitimnost humanitarne intervencije	68
7	SKLEP	71
8	LITERATURA.....	74

SEZNAM KRATIC

AU	Afriška unija
DR Kongo	Demokratska republika Kongo
DUPI	<i>Danish Institute of International Affairs</i> (Danski inštitut za mednarodne zadeve)
GS ZN	Generalna skupščina Združenih narodov
ICC	<i>International Criminal Court</i> (Mednarodno kazensko sodišče)
ICISS	<i>International Commission on Intervention and State Sovereignty</i> (Mednarodna komisija za intervencijo in državno suverenost)
ICJ	<i>International Court of Justice</i> (Meddržavno sodišče v Haagu)
ICR2P	<i>International Coalition for the Responsibility to Protect</i> (Mednarodna koalicija za R2P)
IICK	<i>The Independent International Commission on Kosovo</i> (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo)
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> (Organizacija severnoatlantske pogodbe)
EU	Evropska unija
MONUC	<i>United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo</i> (Organizacijska misija Združenih narodov v DR Kongo)
MONUSCO	<i>United Nations Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo</i> (Stabilizacijska misija Združenih narodov v DR Kongo)
MORG	Mednarodna organizacija
OAU	Organizacija afriške unije
OIC	<i>Organization of the Islamic Conference</i> (Organizacija islamske konference)
ONUB	<i>United Nations Mission in Burundi</i> (Misija Združenih narodov v Burundiju)
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija združenih narodov
R2P	<i>Responsibility to Protect</i> (odgovornost zaščititi)
SDČP	Splošna deklaracija človekovih pravic
UL ZN	Ustanovna listina Združenih narodov
UNAMIR	<i>United Nations Assistance Mission for Rwanda</i> (Misija Združenih narodov v Rwandi)

	narodov za pomoč Ruandi)
VS ZN	Varnostni svet Združenih narodov
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi

1 UVOD

Intervencija je prav tako star in uveljavljen inštrument zunanje politike kot diplomatski pritisk, pogajanja ali vojna (Morgenthau 1967, 425). Zgodovina sveta je polna primerov, ko je ena država želela uveljaviti nadzor nad ravnanjem druge z vmešavanjem v njene notranje ali zunanje zadeve (prav tam). Pojem »intervencija«, kot se uporablja v mednarodnem sistemu, ni natančno opredeljen (Abiew 1999, 21).¹ Tudi v okviru razprav o načelih mednarodnega prava ne obstaja jasna in operacionalna definicija pojmov intervencije in neintervencije. Nenazadnje tudi Deklaracija o nedopustnosti intervencije v notranje zadeve držav in o zaščiti njihove neodvisnosti in suverenosti² (v nadaljevanju Deklaracija o nedopustnosti intervencije) ter Deklaracija o nedopustnosti intervencije in vmešavanja v notranje zadeve držav³ (v nadaljevanju Deklaracija o nedopustnosti intervencije in vmešavanja) ne vsebujeta natančne definicije intervencije. Vendar pa načeloma velja, da je intervencija, kot pravi Türk (1984, 18), pojav v mednarodnih odnosih, katerega subjekt oziroma akter je država (tako na pasivni kot na aktivni ravni); je pojav, katerega primarni cilj je strateška, politična, ekonomska ali kakšna druga korist; je pojav, ki izraža uporabo vojaške, politične, ekonomske ali katere druge sile (prav tam).

Različni avtorji pa vseeno precej različno opredeljujejo intervencijo in njene pojavne oblike, pri čemer nekateri kot njene aktivne akterje oziroma nosilce opredeljujejo zgolj države ali skupine držav, čemur pritrjuje tudi Türk (1984), drugi pa tudi druge akterje, naprimer mednarodne organizacije. Poleg tega nekateri avtorji intervencijo opredeljujejo zgolj kot vmešavanje v domače (notranje) zadeve države, ki je žrtev intervencije, drugi pa govorijo o intervenciji kot vmešavanju v domače (notranje) ali zunanje zadeve prizadete države. Večina avtorjev opozarja, da mora dejanje intervencije nujno vsebovati neko uporabo nasilja, prisile ali diktatnega

¹ Fenwick (1945, 645) navaja, da skoraj ni mogoče najti dveh piscev, ki na enak način definirata pojem intervencije ali ki vanj uvrščata enake primere. Winfield (1922, 130) pa ugotavlja, da je na podlagi vsebine poglavja o intervenciji v knjigi pravnega teoretika Phillimora mogoče ugotoviti, da intervencija lahko pomeni karkoli, od govora Lorda Palmerstona v spodnjem domu britanskega parlamenta do razkosa Poljske. Little (1993, 15) poudarja, da je intervencija koncept, s katerim so povezani še posebej težavni izzivi definiranja. Intervencijo naj bi bilo na nek način celo možno enačiti s celoto mednarodnih odnosov. Brownlie (1963, 44) izpostavlja, da sta bila izraz »intervencija« in njegova uporaba s strani vlad in piscev vedno velik vir zmešnjave.

² Resolucija Generalne skupščine 2131 (XX) – *General Assembly Resolution 2131 (XX)*, sprejeta 21. decembra 1965 (109-0-1).

³ Priloga k resoluciji GS 36/103 (XXXVI) – *Annex to General Assembly resolution 36/103 (XXXVI)*, sprejeta 9. decembra 1981 (120-22-6).

pritisaka, da je lahko obravnavano kot nedopustna intervencija. Medtem ko je bila intervencija tradicionalno res opredeljena le kot vojaška intervencija oziroma intervencija z uporabo oborožene sile ali grožnje z njo,⁴ pa se je v novejšem času uveljavilo pojmovanje, da intervencijo lahko tvorijo tudi politična in ekonomska dejanja oziroma da obstajata tudi politična in ekonomska intervencija. Ramsbotham in Woodhouse (1996, 40) intervencijo opredeljujeta tudi kot »ukinitev suverenosti« ter dodajata, da »/do/ nje pride, ko ena ali več zunanjih sil izvaja suverene funkcije, ki spadajo pod domačo jurisdikcijo države«.

Ko govorimo o humanitarnih intervencijah, ne moremo mimo enega ključnih pojmov, tj. legitimnosti. Gre za multidisciplinarni koncept, ki vsebuje tako filozofska in moralna kot tudi politična in splošna pravna načela. Vendar se moramo zavedati, da je legitimnost vedno stvar obsežnejše razprave znotraj področja prava in mednarodnih odnosov, ni pa formalni koncept, saj nima uradne pravne osnove niti ne obstaja neka višja avtoriteta, ki bi izvajala nadzor nad legitimnim oziroma nelegitimnim delovanjem, kar nam tudi otežuje opredeljevanje nekega procesa ali dejanja kot nesporno (ne)legitimnega (DUPI 1999, 23–25).

Jelušičeva (1997, 39) na tem mestu opozarja, da moramo hkrati ločevati tudi med legitimnostjo kot stanjem in legitimacijo kot procesom, saj se v slednjem uveljavljata dve načeli – načelo legitimnosti in formalno načelo legalnosti. Avtorica trdi, da »/z/ legitimnostjo razumemo sposobnost sistema, da ustvari in ohrani prepričanje, da so obstoječe politične institucije najprimernejše za družbo /.../ Legitimnost označuje sposobnost političnega sistema za razvijanje in ohranjanje takšnega sistema političnih nazorov in prepričanj, po katerih so obstoječe politične institucije najustreznejše za dano družbo /.../ če ljudje verjamejo, da so določene institucije najustreznejše ali

⁴ Garrett (1999, 2) navaja, da je v tradicionalni teoriji mednarodnih odnosov intervencija v osnovi pomenila »vdor vojaških sil ene države na ozemlje pod suverenostjo druge države z namenom določiti politični značaj slednje, v najbolj skrajnih primerih pa celo z namenom njene popolne podreditve«.

Starejši avtorji večkrat govorijo le o sili, vendar pa je jasno, da sila pomeni oboroženo silo ali nasilje (Thomas in Thomas 1956, 68). Lawrence (1895/1913, 124) tako poudarja, da »je bistvo intervencije sila ali grožnja s silo v primeru, ko diktati države, ki intervenira, niso upoštevani«. Ellery C. Stowell (1921, 317–318) govori o »vmešavanju med državami« in ga definira kot »nepooblaščen zanašanje na silo, da bi se neodvisno državo prisililo k sprejemu ali vzdržanju od določenega dejanja«. Poudarja, da vmešavanje ne obstaja samo takrat, kadar je dejansko uporabljena sila, temveč tudi v primeru grožnje z uporabo sile. Res pa priznava, da lahko intervencijo predstavljajo tudi blažja dejanja vmešavanja. Kelsen (1952, 63–64) opredeljuje, da je »intervencija«, ki je prepovedana po mednarodnem pravu, običajno definirana kot »diktatno vmešavanje države v zadeve druge države«. Diktatno vmešavanje pa je po njegovem mnenju vmešavanje z grožnjo s silo ali uporabo sile.

moralno sprejemljive, potem so legitimne.« Neuspeh pri uporabi sile zmanjšuje legitimnost vojske pri zagotavljanju reda in zakonitosti (Jelušič 1997, 62).

Eden ključnih elementov v procesu humanitarnih intervencij pa je tudi koncept legalnosti, saj je intervencija brez trdne pravne osnove neopravičljiva oziroma nedopustna. DUPI (1999, 23) obravnava legalnost kot posledico mednarodnopravnega delovanja oziroma kot pojav, ki je opredeljen z normami mednarodnega prava. Zopet so lahko prisotna moralna, filozofska, politična in druga načela, kot že pri zgoraj opisanem konceptu legitimnosti, ki povzročajo stalne variacije v dojetju legalnosti. Te spremembe lahko države sprejmejo ali zavrnejo, enako pa velja tudi za Meddržavno sodišče (ICJ) – če le-to ponotranji spremembe, se ustvarijo nove pravne norme, kar predstavlja razvoj običajnega prava.

Vsakdo lahko našteje vsaj nekaj primerov zločinov nad človeštvom in z njimi povezanih (ne)uspešnih humanitarnih intervencij – primeri Somalije, Etiopije, Srebrenice, Iraka so že eni tistih, ki so zaznamovali sodobnost, vendar pa se bom v magistrskem delu posvetila le petim izbranim primerom humanitarnih intervencij, petim vmešavanjem v pet različnih držav, ki tako ali drugače še posebej izstopajo. Humanitarna intervencija v primeru Ruande še danes predstavlja enega največjih neuspehov OZN, ker je intervencija prišla s precejšnjim časovnim zamikom, poleg tega pa si mednarodna skupnost dolgo časa sploh ni želela priznati, da ne gre »zgolj« za državljansko vojno, temveč dejanski genocid v polnem pomenu besedu. V primeru DR Kongo se je zaradi velikosti ozemlja strategija intervencije razvijala predolgo, zato je tudi posredovanje ni doseglo želenega učinka, hkrati pa je tudi stopnja nasilja tako močno narasla, da ga nobena vojna situacija do današnjih dni (še) ni prerasla. Kosovo nadalje izstopa že s tem, da OZN ni posredovala oziroma mednarodne organizacije niso dobile njenega mandata za posredovanje, so pa aktivno ukrepale skupine držav, ki so delovale na lastno pest. Gre za prvo tovrstno intervencijo, v kateri državi niso sledile pravnim in političnim normam VS ZN. Burundi in Libijo pa sem kot primera izbrala, ker je bil v procesu posredovanja poleg klasične oblike humanitarne intervencije prisoten tudi koncept R2P, ki je prevesil tehtnico s »pravice posredovati« na »dolžnost posredovati«.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 ORIS IN KONCEPTUALIZACIJA PROBLEMA

Namen magistrskega dela je pojasniti delovanje mednarodnih organizacij skozi humanitarne intervencije in proces R2P (*Responsibility to Protect*)⁵. V ospredju interesa sta legitimnost⁶ oziroma legalnost⁷ tovrstnega delovanja. Hkrati si delo prizadeva ponuditi širši vpogled v prepletenost vseh štirih ključnih konceptov (legitimnosti, legalnosti, humanitarnih intervencij in pobude R2P), kar je izpeljano skozi oči angleške šole, saj le-ta ponuja primeren okvir za tovrstno raziskavo. Angleška šola oziroma tradicija mednarodne družbe zavzema namreč posebno mesto znotraj teorije o mednarodnih odnosih, saj presega klasično delitev na realizem in idealizem (liberalizem) in zapolnjuje nek poseben, vmesni prostor.⁸ Sicer jo mnogokrat opredeljujejo le kot eno izmed oblik realizma, čeprav se je dejansko razvila ravno kot »odmik« od čistega realizma, torej v nasprotni smeri. To sicer ne pomeni, da zavrača vse njegove poudarke, vendar pa je vsekakor ne moremo enačiti z njim (Dunne 1998, 3, 5).⁹ Pristop angleške šole izpostavlja, da obstaja drugačen način razmišljanja o mednarodnih odnosih, ki pa se do neke mere prekriva z idealizmom in realizmom. Čeprav angleško šolo do neke mere privlačijo elementi idealizma in

⁵ Za jasnejšo ločnico med humanitarno intervencijo in R2P-jem velja pojasniti, da gre pri prvi za vojaško intervencijo, opravičevano z vsemi možnimi sredstvi, medtem ko R2P presega ta koncept, saj daje poudarek na učinkovito preventivno delovanje v najzgodnejših fazah konflikta – v fazi uvoda v konflikt in v fazi sprožanja konflikta (preostale tri faze so iniciacija konflikta, diferenciacija konflikta in razrešitev konflikta) (Evans 2008, 56–60).

⁶ Legitimnost je v celoti socialni konstrukt v najglobljem smislu besede. Ko gre za mednarodne organizacije (MORG), to pomeni, da so njihova pravila, norme in principi v celoti sprejeti s strani družbe (Reus-Smit 2007, 160). Hkrati je legitimnost tudi tisto dopolnilo legalnosti, ki je vodilo k ponovni obuditvi doktrine „pravične vojne“ („*Just War*“ doctrine), predvsem kot odgovor na teroristični napad 11. septembra 2001. Tako legitimnost služi tudi kot osnova za vrednotenje mednarodne uporabe sile za služenje globalni družbi – le-ta je opredeljena kot sfera idej, vrednot, institucij, organizacij, mrež in posameznikov, ki se nahajajo med družino, državo in trgov, ter delujejo preko meja nacionalnih družb, politike in ekonomij (Global Civil Society Yearbook 2001); hkrati pa pokaže tudi nedelovanje omenjene družbe, ki lahko le z legitimacijo sile doseže dogovor (Falk 2005, 34). Vendar pa legitimnost ni vedno nujno odvisna od legalnosti in legalnost ni nujno vedno dokaz legitimnosti (D’Entrèves 1964, 688).

⁷ Legalnost izhaja iz zakonske podlage – vse, kar je legalno, ima osnovo v zakonodaji, gre za z zakonom določeno mejo dovoljenega, hkrati pa gre tudi za “moderno” obliko legitimnosti (D’Entrèves 1964).

⁸ Idealistično-realistična debata je tako imenovana prva debata ali prva »velika debata« Mednarodnih odnosov. Realizem razvija svojo notranjo logiko preko stalnega oblikovanja stališč, nasprotnih idealizmu. Filozofsko gledano si je realizem težko predstavljati brez poprejšnjega idealističnega stališča, močno predanega univerzalizmu razsvetljenstva in demokratični politični teoriji (Guzzini 1998, 16; Dunne 1993, 307).

⁹ Angleško šolo z realizmom družijo predvsem priznavanje omejitev pri doseganju sodelovanja med državami v pogojih anarhije (Dunne 1998, 5).

realizma, pa zavzema sredinsko točko med tema dvema ekstremoma.¹⁰ Ne osredotoča se niti na sistem držav niti na skupnost človeštva, temveč na tisto, kar ima sama za temeljno realnost, ki jo realizem in idealizem ignorirata – fenomen mednarodnega reda, ki je za vprašanje legitimnosti oziroma legalnosti ključnega pomena (Linklater 1996, 94).

Mednarodne organizacije (MORG) so namreč zaradi svojega »vmešavanja«¹¹ v notranje zadeve držav večkrat izpostavljene kritikam držav¹², ki so mnenja, da si organizacije lastijo več pristojnosti, kot jim jih je dejansko dodeljenih¹³. Odgovor mednarodnih organizacij na tovrstne kritike in hkrati kot dokaz, da vendarle delujejo legitimno in legalno, je med drugim tudi implementacija pobude R2P, ki je bila uvedena s strani Združenih narodov v letu 2005. Pobuda nastopa nadrejeno načelu suverenosti¹⁴ - načelo suverenosti namreč ne velja, ko so ogrožena življenja državljanov določene države, za kar poskrbi pobuda R2P. Gre pravzaprav za sredstvo, ki mednarodnim organizacijam pomaga, da uresničujejo mandat, ki so jim ga z ustanovnim dokumentom dale države – pobuda za R2P mednarodnim organizacijam¹⁵ pomaga delovati preventivno z namenom preprečitve konflikta ter posledično v izogib

¹⁰ Bistvena šibkost dualizma idealizem-realizem je v tem, da vsebuje nesrečno tendenco razlaganja različnih idej kot nujno medsebojno izključujočih (Dunne 1993, 307).

¹¹ Ne smemo pozabiti, da gre pri tovrstnem vmešavanju pravzaprav za dovoljeno posredovanje v notranje zadeve držav, saj so le-te podelile mandate določenim mednarodnim organizacijam za posredovanje. Mednarodne organizacije imajo tu namreč veliko prednost – agora koncept (manj progresiven, manj optimističen, manj modernističen pogled na MORG) namreč opredeljuje MORG kot idealno igrišče politikov, ki se tu lahko srečajo, podajo svoja mnenja in tvorijo "koalicije". Gre za to, da države v določenih situacijah preprosto ne morejo posredovati (njihova politična moč in vpliv sta prešibka), lahko pa to storijo MORG v njihovem imenu, zato jim države občasno podelijo mandate (dovoljenja) za posredovanje (Klabbers 2005, 288).

¹² Primer Svetovne zdravstvene organizacije (*WHO – World Health Organization*), ki se je vmešala v delovanje držav na področju uporabe jedrskega orožja v letu 1996. Meddržavno sodišče (*ICJ – International Court of Justice*) je odločilo, da je posredovanje organizacije v takšnih primerih dovoljeno le do meje, ki jo določijo države same (koliko pristojnosti prenesejo na organizacije) in zgolj z namenom zaščite državljanov te države (in ne z namenom poizvedbe in raziskav za lastne interese) (Akande 1998, 444–446).

¹³ Države kot edine legitimne pristojnosti mednarodnih organizacij obravnavajo dejanja, odobrena s strani Varnostnega sveta (Kahler 2010, 32).

¹⁴ Načelo suverenosti zagotavlja avtonomno delovanje države in hkrati predstavlja osnovno organizacijsko načelo mednarodnega prava (Steinberg 2004). Vendar pa se pojem suverenosti danes krči, saj smo v obdobju mednarodnega sodelovanja. Ob množičnih kršitvah so možni posegi v suverenost države (dolžnost zaščititi – responsibility to protect), a le z mandatom VS (tu težavo predstavlja veto držav).

¹⁵ V konkretnih primerih magistrskega dela se navezujem na organizacije, ki imajo mandat držav za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti (VS, NATO, OVSE ...).

vojaškimi intervencijami.¹⁶ Hkrati pa je pobuda R2P tudi kritika na delovanje držav v procesu preprečevanja zločinov nad človeštvom. Le-te so (bile) pri tem namreč dokaj neuspešne¹⁷. Težava pa se pojavi, ko si »namen« humanitarnih intervencij oziroma R2P-ja, vrednote in norme mednarodnega prava med seboj nasprotujejo. Odličen primer tovrstnega nasprotovanja je Kosovo¹⁸ (Alexy 2002).

Da bi sam kontekst delovanja R2P-ja lažje razumeli, moramo opredeliti koncepte, ki so tu največkrat prisotni. Primeri, opisani v magistrskem delu (Ruanda, DR Kongo, Kosovo, Burundi in Libija), so namreč mnogo kompleksnejši, kot se morda zdi na prvi pogled, zato je tudi spodbujajo vprašanja o legitimnosti in legalnosti, s tem pa tudi vprašanja samega delovanja, namena in ciljev mednarodnih organizacij, ki se vpletejo v proces (ko jim država podela mandat posredovanja). Šele ko razumemo, kako je definirana legitimnost in kako je opredeljena legalnost, se lahko lotimo poglobljenega raziskovanja delovanja mednarodnih organizacij in s tem pridobimo širši vpogled tudi v njihove rezultate.

2.1.1 Koncept legitimnosti skozi oči angleške šole

Sodobna skupnost držav se od svojih predhodnic razlikuje predvsem v pojmovanju legitimnosti oziroma nelegitimnosti ter v tem, da slednji v povezavi z določenimi oblikami delovanja obravnava kot globalno težavo oziroma skrb, ne le kot stvar posamezne države. Wight (1977, 41) je zapisal, da je potrebno razlog za odnos do opisanega iskati v razmerju notranja - zunanja legitimnost, pri čemer pa načela legitimnosti gradijo na dejanskem zblizevanju oziroma sodelovanju državne in mednarodne politike (Linklater 1990). Hkrati je Wight (1977, 41) poudaril, da se morajo mednarodne organizacije (ali države same) pri opredeljevanju legitimnosti zanašati ne le na ustavo, marveč tudi na zavezo oziroma predanost domači

¹⁶ Uporaba vseh sredstev za preprečitev genocida je zapisana že v Konvenciji iz l. 1948, čeprav tedaj o samem R2P-ju še ni govora. *Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida*, podpisana 9. decembra 1948, v veljavi od 12. januarja 1951.

¹⁷ Uspešnost kot stopnja, kjer so zadani cilji doseženi oziroma so ciljne težave razrešene – uspešnost v nasprotju z učinkovitostjo, ki pomeni “delati stvari prav”, pomeni “delati prave stvari” (Magliveras 2011).

¹⁸ V primeru Kosova se vprašamo, katero zlo je hujše: da VS izda ukaz za intervencijo in mu spodleti, ali da ukaza ne izda in samo čaka na izid. Kar se je dejansko zgodilo, je to, da je VS sicer izdal ukaz, vendar je intervencija spodletela, vojaška koalicija in posamezne države pa so upoštevale vse varnostne predpise in same nadaljevale s posredovanjem (vendar brez neposrednega ukaza s strani VS) – neuspeh ZN je pustil neizbrisen pečat in velike posledice na mednarodni skupnosti. ZN si dandanes ne morejo več privoščiti takšnih porazov (Evans in Sahnoun 2002, 108).

demokraciji. To je argumentiral s pojasnilom, da gre pri legitimnosti pravzaprav za sistem nadzora nad konfliktnimi situacijami v okviru ravnotežja moči (prav tam). Bull (2002, 137) tu dodaja, da organizacije kot akterji ne smejo delovati le na osnovi družbeno sprejetega, temveč morajo v svoje delovanje vključiti tudi načela mednarodnega prava.

Legitimnost je v očeh teoretikov angleške šole opredeljena tudi kot tisti etični okvir, ki je za države in mednarodne organizacije ključnega pomena, saj jim ponudi moralna sredstva, ki jih omenjeni in tudi drugi politični akterji lahko uporabijo z namenom odstranitve hujših oblik nasilja, ki jim načela legitimnosti strogo nasprotujejo, ali z namenom preprečitve drugih zlorab človekovih pravic (Hurrell 1999, 299). Zagovorniki angleške šole tako verjamejo, da legitimnost ne nastopa zgolj kot okrasni element, temveč ima tudi zmožnost omejevanja obnašanja mednarodnih akterjev, saj kršitve z vidika načela legitimnosti redko ostanejo neopažene (Wheeler 2000).

Ker smo priča očitnemu razkoraku med načelom legitimnosti in dejansko uveljavitvijo le-tega v praksi, si slej ko prej postavimo vprašanje, kaj je potrebno, da se bodo ekonomsko stabilne in politično močne entitete v mednarodni skupnosti tudi v praksi posluževale načel, ki jih sicer tako zvesto promovirajo in podpirajo. Morda bi bila tu lahko v pomoč normativna sprememba v mednarodni skupnosti, ki se je dogodila, ko je pojem legitimnosti »posvojil« tudi dejanja nasilja, ki jih vlade držav izvajajo nad svojimi lastnimi državljani, ter hkrati vključil tudi nepotrebno dodatno nasilje v času vojn oziroma konfliktov (Crawford 2002).

Besedi »legitimnost« se praktiki mednarodnih zadev oziroma odnosov težko izognejo, saj že če pogledamo primere Kosova, Iraka, več tovrstih primerov po 11. septembru 2001, je očitno, da je vprašanje (ne)legitimnosti stalno prisotno. Takšna vprašanja zahtevajo odgovore, ne le znotraj konfliktnih držav, temveč po celem svetu, a žal je stroka mednarodnih odnosov zadnja leta precej zanemarjala to področje in sam koncept legitimnega delovanja. Kot zatrjuje Clark (2005), naj bi načela legitimnosti izhajala iz osrčja tistega, kar pojmuje kot mednarodno skupnost in tako legitimnost zapolni praznino področja z vidika angleške šole. Avtor hkrati poda tudi zgodovinsko ozadje razvoja koncepta, ki naj bi segalo vse do Westphalie, ki po njegovem predstavlja izhodiščno točko za razvoj mednarodne skupnosti in samega

vprašanja legitimnosti (prav tam). Iz tega lahko sklepamo, da na koncu legitimnost vedno šteje, vendar ne zgolj kot oblika uveljavljanja ostalih norm in načel, naprimer moralnih in legalnih. Ne, legitimnost kot takšna nastopa kot inherentno političen pogoj, ki je predhodno določen s strani mednarodne skupnosti kot dokaz njenih specifičnih dejanj za vzpostavljanje normativnega okvira.

2.1.2 Koncept legalnosti skozi oči angleške šole

Kot že omenjeno, je Hedley Bull, eden ključnih predstavnikov angleške šole, mednarodnemu redu pripisoval bistven pomen in vprašanje ohranjanja reda v mednarodnih odnosih se tako kot rdeča nit vleče skozi vsa njegova dela. Bull je mednarodni red neločljivo povezoval z mednarodno družbo, saj naj bi ga bilo mogoče ohranjati le preko obstoja in delovanja posameznih elementov strukture funkcioniranja mednarodne družbe: skupnih interesov, skupnih pravil in skupnih institucij. Tako je preko opredelitve in podrobnega opisa vloge elementov strukture funkcioniranja mednarodne družbe opredelil tudi način ohranjanja mednarodnega reda oziroma legalnosti delovanja akterjev. V uvodu *Anarhične družbe* je v tem smislu zapisal: »Knjiga je proučitev narave reda v svetovni politiki in še posebej družbe suverenih držav, prek katere se tak red, kot obstaja v svetovni politiki, sedaj ohranja.« (1977, xi).

Bull (1977, 5) je red v družbenem življenju definiral kot »način človeške dejavnosti, ki ohranja elementarne, primarne ali univerzalne cilje družbenega življenja«. Kot elementarne, primarne ali univerzalne cilje družbenega življenja je opredelil varnost življenja, izpolnjevanje obljub in varnost posesti.¹⁹ Poudaril je, da ni mogoče govoriti o obstoju družbe ali družbenega življenja, če niso na nek način doseženi ti trije cilji (1977, 4–6). Mednarodni red pa je definiral kot »način dejavnosti, ki ohranja elementarne ali primarne cilje družbe držav ali mednarodne družbe« (1977, 8) in kot »način ali razporeditev mednarodne dejavnosti, ki ohranja tiste cilje družbe držav, ki so elementarni, primarni ali univerzalni.« (1977, 16).

¹⁹ Ti cilji so *elementarni*, ker brez njihove uresničitve ni mogoče govoriti o obstoju družbe; *primarni*, ker se lahko kakršnikoli drugi cilji družbe udejanijo samo na podlagi njihove uresničitve; in *univerzalni*, ker jih vse dejanske družbe uresničijo (Bull 1977, 5–6).

Bull je kot elementarne, primarne ali univerzalne cilje družbe držav opredelil:

1. Zaščito samega sistema in družbe držav. Družba držav si prizadeva, da bi dejansko in formalno ostala prevladujoča oblika univerzalne politične organizacije. Državam, ki tvorijo družbo, je namreč skupno prepričanje, da so glavni akterji v svetovni politiki in glavni nosilci pravic in dolžnosti v njej. Grožnja še nadaljnjemu obstoju družbe držav lahko predstavlja dominantna država, ki se zdi sposobna zrušiti sistem in družbo držav ter vzpostaviti univerzalno cesarstvo.²⁰ Poleg tega lahko grožnja predstavljajo tudi nedržavni akterji, ki bi lahko ogrozili obstoječi osrednji položaj držav (nacionalni, subnacionalni ali transnacionalni akterji).²¹

2. Ohranitev neodvisnosti ali zunanje suverenosti posameznih držav. Vsaka država, ki sodeluje v družbi držav, hoče predvsem dobiti priznanje svoje neodvisnosti od zunanje oblasti in še posebej svoje vrhovne jurisdikcije nad lastnimi državljani in ozemljem. Glavna cena, ki jo mora za to plačati, pa je priznanje neodvisnosti in suverenosti drugih držav.²²

3. Cilj miru. Ne gre za cilj vzpostavitve univerzalnega ali stalnega miru, za kar si ni družba držav nikoli resno prizadevala, temveč gre za ohranjanje miru v smislu, da je odsotnost vojne med državami članicami mednarodne družbe normalno stanje njihovih medsebojnih razmerij. Mir naj bi bil kršen zgolj v posebnih okoliščinah in v skladu z načeli, ki so splošno sprejeta. Mir v takšnem smislu je obravnavan kot podrejen cilju zaščite same mednarodne družbe, zaradi česar naj bi bilo v določenih primerih upravičeno voditi vojno. Cilj miru je tudi podrejen cilju ohranjanja suverenosti ali neodvisnosti posameznih držav, zaradi česar le-te vztrajajo pri pravici do samoobrambne vojne ter vojne za zaščito drugih pravic.

²⁰ Takšno nevarnost so predstavljali Habsburško cesarstvo, Francija Ludvika XIV., Napoleonova Francija, Hitlerjeva Nemčija in morda ZDA po letu 1945 (Bull 1977, 17).

²¹ Primera nadnacionalnih akterjev sta bila v 16. stoletju papeški imperij in Svetorimsko cesarstvo, v 20. stoletju pa OZN (predvsem v kongoški krizi v letih 1960–1961). Primeri transnacionalnih akterjev so bila revolucionarna in protirevolucionarna gibanja (predvsem reformacija, francoska revolucija in ruska revolucija) (Bull 1977, 17).

²² Bull (1977, 17–18) poudarja, da je mednarodna družba ohranitev neodvisnosti določenih držav v bistvu obravnavala kot cilj, podrejen ohranitvi same družbe držav. Ker so bile velike sile obravnavane kot varuhi mednarodne družbe, je bilo večkrat tolerirano omejevanje neodvisnosti (vplivna območja, sporazumi o tamponskih ali nevtralnih državah) ali celo odpravljanje obstoja majhnih držav (kot v času velikih delitev) v imenu načel kot sta »kompenzacija« in »ravnotežje moči«. Zaradi tega se je število držav v obdobju med vestfalskim mirom (1648) in dunajskim kongresom (1815) stalno zmanjševalo.

4. Omejevanje nasilja. Ta cilj se izraža na več načinov. Države sodelujejo v mednarodni družbi, da bi ohranile svoj monopol nad uporabo sile ter to pravico odrekajo drugim skupinam. Poleg tega države sprejemajo tudi omejitve glede lastne uporabe sile, najmanj proti odposlancem in prenašalcem sporočil drugih držav, ker bi bilo drugače komuniciranje onemogočeno. Končno pristajajo na to, da je vojno mogoče voditi le za »pravične« cilje, s tem da je »pravičnost« opredeljena v smislu skupnih pravil.

5. Izpolnjevanje obljub. Glede na to, da lahko med državami, podobno kot med posamezniki, do sodelovanja prihaja samo na podlagi dogovorov, je bistvena predpostavka, da se bodo dogovori tudi spoštovali. Cilj izpolnjevanja obljub je vsebovan v načelu *Pacta sunt servanda*²³. Po drugi strani pa se lahko mednarodna družba prilagaja pritiskom v smeri sprememb in hkrati ohranja načelo preko doktrine *Rebus sic stantibus*²⁴.

6. Varnost posesti. Ta cilj se v mednarodni družbi dosega z medsebojnim priznavanjem suverenosti, s čimer si države priznajo območja jurisdikcije. V bistvu ideja suverenosti držav zgodovinsko izhaja iz ideje, da so določena ozemlja in prebivalstvo lastnina vladarja (Bull 1977, 16–19).

Bull (1977) je tako mnenja, da dokler so upoštevane zgoraj navedene smernice in se sledi določenim načelom družbenega reda, je delovanje držav in mednarodnih organizacij obravnavano kot legalno, torej v skladu z mednarodnim pravom. Čim je eno izmed načel kršeno oziroma eden izmed ciljev ni dosežen, je to zadosten razlog za posredovanje v konfliktu ali vojni, saj delovanja ne moremo več opredeljevati kot legalnega oziroma skladnega s predpisanimi družbenimi zakoni.

2.1.3 Humanitarna intervencija in pobuda R2P (Responsibility to Protect) skozi oči angleške šole

Humanitarna intervencija je, če gledamo z metodološkega vidika, precej kompleksen pojav, ki potrebuje temu primeren okvir. Angleška šola kot eden izmed teoretskih pristopov ponuja takšen okvir, saj racionalistična (imenovana tudi

²³ Načelo »dolžnosti izpolnitve obveznosti«.

²⁴ Načelo pojmovano različno - v slovenskem pravnem redu kot institut spremembe ali razveze pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin, v nemškem pravu kot motnja v poslovni podlagi, v Dunajski konvenciji o pogodbenem pravu urejeno kot spremenjene okoliščine (Malešič 2011).

grotijanska) tradicija teorije o Mednarodnih odnosih²⁵ posveča največ pozornosti prav razpravi o humanitarni intervenciji oziroma vprašanjem, ki so znotraj področja najbolj relevantna. Tu lahko kot osnovi izpostavimo načeli suverenosti in nevmešavanja, na katerih je mednarodna skupnost pravzaprav zgrajena, ne smemo pa pozabiti niti na vlogo posameznika oziroma njegovih pravic. Pri opredelitvi razmerja med prvo in drugo osnovo si lahko pomagamo z dvema konceptoma angleške šole – tako imenovanima pluralističnim konceptom in grotijanskim oziroma solidarističnim konceptom, pri čemer razlika med njima odraža temeljne dileme in ključna vprašanja, ki se pojavljajo pri obravnavi tako zapletenega pojava kot je humanitarna intervencija.

2.2 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA VPRAŠANJA

Naloga temelji na tezi, da delovanje mednarodnih organizacij, kar vključuje tudi njihove humanitarne intervencije, ni vedno legitimno, čeprav je v skladu z mednarodnim pravom, zatorej legalno, hkrati pa je lahko uporaba pobude R2P tudi povsem legitimna, vendar v nasprotju z normami mednarodnega prava, torej nelegalna. Na podlagi zastavljene trditve je osnovano tudi raziskovalno vprašanje:

Kako se skozi humanitarne intervencije in proces R2P kažeta legitimnost in legalnost delovanja mednarodnih organizacij?

2.3 OKVIRNA STRUKTURA NALOGE IN UPORABLJENI METODOLOŠKI PRISTOPI

Metodološki pristop k področju proučevanja je interdisciplinaren - uporabljena so dela in metodologije, tako discipline mednarodnih odnosov kot discipline mednarodnega prava in reda. Vsaka od obeh disciplin namreč ponuja različna orodja in spoznanja, ki pomagajo proučevati in razumeti posamezno razsežnost zastavljenega predmeta proučevanja.

V prvem delu magistrskega dela so predstavljeni osnovni koncepti, relevantni za razumevanje procesa delovanja mednarodnih organizacij – humanitarne intervencije, koncept R2P ter vprašanje legitimnosti in legalnosti. Konceptualizacija sledi načelom angleške šole, ki predstavlja najprimernejši okvir za tovrstno raziskavo in hkrati najboljše podlago za interdisciplinaren vpogled v omenjene koncepte.

²⁵ Tudi tradicija mednarodne družbe ali družbe držav. Pojma mednarodna družba in družba držav nekateri najpomembnejši predstavniki angleške šole uporabljajo kot sinonima. Enako tudi Hedley Bull v svojem osrednjem delu *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics* (1977).

V drugem delu je opredeljen teoretski okvir, znotraj katerega so se predstavljeni koncepti razvijali. Kako pa nam lahko teorije Mednarodnih odnosov pomagajo razumeti kontekst oziroma celoten proces, ki zajema države in mednarodne organizacije? S teoretsko podlago se lažje lotevamo praktičnega dela in kot pravita Shain in Barth (2003, 451), nam teorije Mednarodnih odnosov pomagajo umestiti koncepte (humanitarne intervencije, R2P, legitimnost, legalnost) v kontekst (delovanje mednarodnih organizacij skozi omenjene koncepte) in posledično pripomorejo k analizi le-tega. Na svojem primeru tako lahko uporabim teorije, da obrazložim obnašanje akterjev, torej mednarodnih organizacij, v primeru posredovanja v procesu humanitarnih intervencij ter da pojasnim vlogo mednarodnih organizacij in njihovih interesov v procesu R2P (Shain in Barth 2003, 455).

Tretji del se osredotoča na povezovanje med koncepti v okviru Organizacije združenih narodov (OZN) – tu analiziram medsebojne vplive koncepta R2P in humanitarnih intervencij ter hkrati umeščam v kontekst ključna pojma – legitimnost in legalnost delovanja mednarodnih organizacij. Skozi celoten proces se opiram na zgodovinsko-razvojno analizo, ki je primerna za raziskovanje, osredotočeno na primere (Della Porta 2008, 217). Dolgoročni procesi so pomembni za razumevanje širšega konteksta delovanja mednarodnih organizacij (prav tam), zato nas zanima, kako je bil objekt opazovanja predstavljen v času in prostoru (Hay 2002, 89). Ta metoda je za moje magistrsko delo relevantna, ker z njeno pomočjo lažje raziskujem in sledim razvoju odnosov med mednarodnimi organizacijami in državami in posledično med mednarodnimi organizacijami in samo mednarodno skupnostjo ter vplivu teh odnosov na pojav legalnosti oziroma legitimnosti znotraj humanitarnih intervencij. S tem je pridobljen kontekst, ki nam omogoča razumevanje trenutne situacije in trenutnih odnosov.

Četrty del naloge predstavi ključne prelomnice v razvoju humanitarnih intervencij, medtem ko peti del sledi študijam primerov, na katerih je prikazano že pridobljeno teoretično znanje. Hkrati nam to omogoča razumevanje kompleksnih pojavov in dodaja moč tistemu, kar je bilo že ugotovljeno v prejšnjih raziskavah (Yin 2009, 255). Gre za proučevanje trenutne situacije, na katero se lahko aplicira ideje (Soy 1997), in gre za ugotavljanje povezav med dvema faktorjema (Yin 2009, 257). Tako so tudi študije primerov relevantne za magistrsko delo, ker vsebujejo študije strukture, delovanja in usmeritve konfliktov ter posledice intervencije s strani mednarodnih

organizacij. Tako ta del temelji na konkretnih primerih in sicer na primerih Ruande, Demokratične republike Kongo, Kosova, Burundija in Libije.

Ker je časovni okvir izrednega pomena za razvoj konflikta in hkrati tudi za iskanje rešitve, želim poudariti tudi vlogo sledeče metode. Osredotočenost primerjalne analize so namreč podobnosti in razlike med enotami (Neumann 2011, 437). Metoda je za delo relevantna, ker je koristna za primerjavo med različnimi časovnimi obdobji, v katerih so se mednarodne organizacije vmešale v oboroženi spopad - gre za primerjavo vpletenosti mednarodnih organizacij v konflikte, pri katerih R2P-ja še ni bilo (primeri Ruande, DR Kongo in Kosova), ter med mednarodnimi konflikti izpred nekaj let (primera Burundija in Libije), ko je vloga iniciative R2P dobivala vse večjo vrednost (intervencije na Kosovu in v Ruandi niso dosegle zelenega cilja, saj so bile sprožene ali prepozno – Ruanda – ali brez pravne osnove – Kosovo, hkrati pa je bila tudi intervencija v primeru DR Kongo brez vidnih rezultatov, saj je bila poslana s strani GS in brez privoljenja VS; ne glede na današnjo situacijo bi intervencijo v Burundiju lahko šteli za primer dobre prakse). Četudi gre zgolj za razmak nekaj let, je očitna razlika v vlogi humanitarnih intervencij pred in po letu 2000 (Champaign, Klein in Mirimanova 2004).

Primarni viri so originalne in neinterpretirane informacije, ustvarjene s strani oseb, neposredno vpletenih v dogodek. To so informacije, ki še niso bile analizirane. Med tovrstnimi viri (odvisno od relevantnosti za raziskavo) najdemo intervjuje, raziskovalna poročila, govore, pogodbe, zakonodajo, depeše in mnoge druge (George in Bennet 2004). Metoda je za mojo raziskavo relevantna za pristop k razvoju medsebojnih (miroljubnih) odnosov med konfliktnimi regijami, tako na političnem kot na ekonomskem področju, s pomočjo intervencije mednarodnih organizacij, zato se del naloge ukvarja tudi z interpretacijo primarnih dokumentov, relevantnih za razumevanje zgoraj omenjenih konceptov. Metoda uporabe primarnih virov je relevantna tudi v apliciranju ugotovitev na konkreten primer (primer razvoja zgoraj omenjenih konfliktov in vpetost konceptov intervencije in R2P ter aplikacija na legitimnost oziroma legalnost pojavov). Primarni viri²⁶ so uporabljeni tudi v

²⁶ *Ustanovna listina Združenih narodov*, podpisana 26. junija 1945 (v veljavi od 24. oktobra 1945). *Splošna deklaracija človekovih pravic*, podpisana in v veljavi od 10. decembra 1948. Generalna skupščina ZN. 1960b. *Deklaracija o podelitvi neodvisnosti kolonialnim ljudstvom*, GA/RES/1514(XV), sprejeta 14. decembra 1960. Generalna skupščina ZN. 1966a. *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*, GA/RES/2200A(XXI), podpisan 16. decembra 1966, v veljavi od

primerjavi vpletenosti mednarodnih organizacij v konflikte, kjer države že delujejo na osnovi koncepta R2P in s tem skušajo obvarovati in dati večji poudarek na zaščito civilnega prebivalstva (Isturiz 2005, 79–85).

Sklepni del naloge pa je namenjen ključnim ugotovitvam, skozi katere je vidna poglobljena raziskava, hkrati pa ugotovitve odsevajo tudi odgovor na raziskovalno vprašanje oziroma potrditev zgoraj navedene hipoteze, kar je pravzaprav cilj celotne naloge. Skozi celotno zgodbo skušam dokazati, da je delovanje mednarodnih organizacij včasih lahko le legalno, a ni legitimno, oziroma je lahko legitimno, a ne nujno tudi legalno, kar pa ne preprečuje mednarodnim organizacijam kot ključnim akterjem posredovanja v oborožene spopade v obliki humanitarnih intervencij in v imenu pobude R2P.

23. marca 1976. Generalna skupščina ZN. 1966b. *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah*, GA/RES/2200A(XXI), podpisan 16. decembra 1996, v veljavi od 23. marca 1976.

3 TEORETSKI OKVIR

Interdisciplinarni pristop je za moje magistrsko delo ključnega pomena, saj združuje tako koncepte mednarodnopravnega kot tudi koncepte mednarodnopolitičnega dojemanja legitimnosti oziroma legalnosti. Prepletenost obeh sfer namreč omogoča širši in globlji vpogled v področje delovanja mednarodnih organizacij, saj se moramo zaradi stalno spreminjajočega se mednarodnega varnostnega okolja posluževati različnih disciplinarnih pristopov, pri čemer pa so nam v oporo različni teoretski pristopi, s katerimi si lahko pomagamo pri iskanju odgovorov na vprašanje legitimnosti oziroma legalnosti. Tako so spodaj pojasnjeni in predstavljeni pristopi, ključni za moje delo, a naj poudarim, da se kljub naboru različnih pristopov delo osredotoča predvsem na teorije angleške šole in tudi osnovno konceptualizacijo in kontekstualizacijo izpeljuje iz le-teh.

3.1 RACIONALISTIČNI VIDIK Z LIBERALISTIČNIMI PRVINAMI

Znotraj stroke Mednarodnih odnosov je težko spregledati prevlado racionalistične teorije – le-ta nadvlada večini teoretskih pristopov, ki se jih akademiki dandanašnji poslužujejo. Vendar pa Kegley (1995, 3) poudarja, da je omenjeni pristop tudi eden tistih, znotraj katerega se ne pojavlja oziroma še ne obstaja konsenz o osnovnih načelih oziroma predpostavkah, kar pa lahko razumemo kot posledico ugledne starosti. Stroka Mednarodnih odnosov je namreč precej mlajša kot racionalistični pristopi, saj le-te povezujemo že s Tukididom, Machiavellijem, Hobbsom in še z mnogimi drugimi, ki so se teorije posluževali, preden je bilo karkoli govora o mednarodnih odnosih ali Mednarodnih odnosih v današnjem pomenu besedu – zaradi (pre)obilice avtorjev je bilo do kakršnegakoli konsenza praktično nemogoče priti (Burchill 1996, 15).

Racionalistični pristop kot takšen torej pojasnjuje dogajanje v družbi in le-tega skuša predstaviti s pomočjo načina »od spodaj navzgor« (Fearon in Wendt 2005, 53), kar lahko v spodaj predstavljenih primerih apliciram na obrazložitev nastanka konflikta, predvsem pa na njegov razvoj in posredovanje mednarodnih organizacij kot ključnih akterjev v procesu. Liberalistični pristop, na drugi strani, priznava več različnih akterjev in ne le države kot edinega akterja ter tako daje večjo moč mednarodnim organizacijam, ki jih v nalogi obravnavam kot najmočnejše in najpomembnejše akterje. Tu se pokaže vloga R2P-ja, ki je lahko ali pozitivna

(dejanska pomoč pri zaščiti civilistov) ali negativna (le implementacija lastnih interesov), vendar Moravcsik (1997, 516) meni, da ni toliko pomembno samo delovanje mednarodnih organizacij kot predvsem njihova interakcija, saj po njegovem le-ta vodi celoten družbeni proces mednarodne skupnosti. Iz napisanega je tako razvidno, da je v racionalistični utilitaristični koncepciji družbenega delovanja vloga mednarodnega prava omejena na zunanji urejevalni okvir, ki pa nima (znatnega) neodvisnega normativnega vpliva na oblikovanje političnih odločitev, temveč deluje zgolj kot instrumentalno oziroma funkcionalno sredstvo lajšanja sodelovanja med delovalci z vnaprej določenimi identitetami in interesi (Slaughter 2004, 33–34).

3.2 KONSTRUKTIVISTIČNI PRISTOP

Za razliko od liberalizma konstruktivistični pristop izpostavlja vrednost lastne identitete, zavedanja lastnih norm in prepričanj, kar v kontekst lahko umestimo na podlagi razloga mednarodnih organizacij za posredovanje v konfliktu. Organizacije, ki se vpletejo v določen proces, to storijo z namenom umiritve ali razrešitve le-tega, torej so njihove vrednote skladne z vrednotami drugih akterjev v procesu humanitarnih intervencij, ki si prav tako želijo enakega rezultata – odpravo oziroma pomiritev konflikta (Jackson in Sørensen 1999).

Konstruktivisti tako dojemajo mednarodno pravo kot sklop pravil, ki določa akterje v mednarodni skupnosti in opredeljuje legitimno delovanje le-teh (Barnett 2005, 255; Westra 2007, 4–5). Mednarodna pravna pravila se porajajo, uporabljajo, razlagajo in pod določenimi pogoji tudi spreminjajo skozi stalen dialog med *normativnim* in *dejanskim* (Kratowil 1989), skozi procese mednarodnih političnih interakcij, ki same potekajo v okviru mednarodnega prava. Kakor države s svojim ravnanjem kontinuirano podpirajo, ponovno razlagajo, zavračajo ali kršijo pravila mednarodnega prava, tako se ta pravila bodisi utrjujejo bodisi postopno razkrajajo ali spreminjajo, kar posledično pomeni, da se tako koncept legalnega kot tudi koncept legitimnega stalno spreminjata.

Konstruktiviste zato zanima tudi dejansko ravnanje držav in povratni vpliv tega delovanja na mednarodno pravo. Dejansko ravnanje vključuje tako fizična (materialna) dejanja kot tudi retoriko in obliko »praktičnega razlogovanja« (*»practical reasoning«*) (Kratowil 1989; Hurrell 2000), ki ima ključno vlogo v procesu družbenega vzpostavljanja (Finnemore in Sikkink 2001, 402). Slednje si

konstruktivisti razlagajo kot pripravljenost iskati pravila mednarodnega prava v različnih »normativnih izrazih« (virih), vključno s prakso držav, ki pomaga ugotavljati pravila običajnega mednarodnega prava ter razlagati pomen določb mednarodnih pogodb (Abbott 2004, 139). Na ravni družboslovne analize tako konstruktivistični pristop odpira pot širšemu dojetanju mednarodnega prava kot pojasnjevalnega dejavnika dejanskega ravnanja držav v mednarodnih odnosih.

Nasprotno kot pri racionalističnem pristopu pa ima v konstruktivistični koncepciji mednarodno pravo ključno vlogo pri samem oblikovanju identitet in interesov delovalcev ter posledično pri spreminjanju njihovega ravnanja (Keohane 1997; Hurrell 2002; Reus-Smit 2004c, 21; Slaughter 2004, 33–34). Konstruktivisti sicer tudi poudarjajo, da je temeljna funkcija mednarodnega prava urejevalna: mednarodno pravo prvotno deluje kot okvir, ki vzpostavlja sorazmerno stabilne vzorce mednarodnih političnih interakcij in opredeljuje standarde ravnanja, ki delovalce vodijo pri oblikovanju odločitev in dejanskem delovanju, oziroma kot okvir, znotraj katerega lahko države uveljavljajo svoje individualne ali skupne interese (Finnemore in Sikkink 1998, 891; Onuf 1998, 59; Hurrell 2002, 186).

Z vsemi omenjenimi teorijami se sicer lažje lotimo preučevanja konflikta, vpletenosti konceptov R2P, legitimnosti, legalnosti in samih humanitarnih intervencij, vendar pa slednji v največji meri vseeno gradijo na koncepcijah angleške šole.

3.3 ANGLEŠKA ŠOLA

3.3.1 Opredelitev angleške šole

Oznaka »angleška šola« je pravzaprav dokaj neustrezna, saj sta bila dva od njenih najpomembnejših članov, Charles Manning in Hedley Bull, Južnoafričan in Avstralec.²⁷ Zato se v literaturi večkrat pojavljajo tudi oznake, kot sta »kritični pristop« in »tradicija mednarodne družbe« (Dunne 1998, 3–4). Med »klasične« člane šole spadajo Martin Wight, Charles Manning, Hedley Bull, Herbert Butterfield, Adam Watson, R. J. Vincent, Michael Donelan, Alan James, James Mayall, Robert H.

²⁷ Oznako 'angleška šola' je leta 1981 prvi uporabil profesor Roy E. Jones v polemичnem članku v *Review of International Studies*, kjer se je sicer izrekel za ukinitve šole, ker naj bi svoje delo utemeljevala na nekaterih neustreznih predpostavkah: bila naj bi preveč 'holistična', poleg tega pa naj bi poskušala združevati nezdržljivo – državo (ki naj bi bila po naravi prisilna) in družbo (ki naj bi praviloma največjo skrb namenjala pravicam posameznika) (Dunne 1998, 3; Grader 1988, 30).

Jackson in Adam Roberts,²⁸ mlajšo generacijo pa tvorijo Peter Wilson, Nicholas J. Wheeler, Timothy Dunne in Martin Griffith (Knudsen 1999, 29). Timothy Dunne (1998, 15) ugotavlja, da danes obstaja soglasje, da so legitimni ustanovitelji šole Martin Wight, Herbert Butterfield, Hedley Bull in Adam Watson.

Angleška šola temelji na hipotezi, da mednarodno družbo sestavljajo suverene države, ki jih družijo načelo nevmešavanja v notranje zadeve držav. Brez upoštevanja načela suverenosti in že omenjenega načela nevmešavanja, ki spadata med tako imenovana koeksistenčna pravila, mednarodna družba po mnenju članov šole sploh ne bi mogla obstajati. Šola daje bistven pomen obstoju mednarodnega reda, ki naj bi bil najpomembnejši dosežek mednarodne družbe, in je v tem smislu izrazito normativno naravnana. Mednarodni red pa naj ne bi bil mogoč brez doslednega in strogega upoštevanja načel suverenosti in neintervencije, kar poudarja predvsem pluralistična koncepcija (Dunne 1998, 16).

Solidaristična koncepcija angleške šole, na drugi strani, daje velik poudarek na človekove pravice in je zelo kritična do njihovih morebitnih kršitev. V tem smislu poudarja pojem tako imenovane pravičnosti, ki naj bi pomenila nujnost zaščite posameznika pred kršitvijo njegovih najosnovnejših pravic. Čeprav ta koncepcija v skladu s stališči šole kot celote daje veliko vrednost mednarodnemu redu, pa vendarle nasproti postavlja pravičnost in je v določenih primerih celo pripravljena dopustiti odstopanja od načel suverenosti in nevmešavanja (prav tam).

Ko se opiramo na angleško šolo, je potrebno izpostaviti tudi, da pristop gradi na mednarodnem pravu in le-temu posveča izjemno pozornost, saj ga obravnava kot ključni element mednarodne skupnosti oziroma kot tisti dejavnik, na katerem družba gradi, in je tako pojmovan kot najvišje normativno načelo, ki omogoča mednarodni družbi uspešno delovanje in hkrati upoštevanje vseh bistvenih pravil.

3.3.1.1 Pomen suverenosti držav in vloga načela nevmešavanja

Bull v *Anarhični družbi* obstoj mednarodnega reda pogojuje z obstojem mednarodne družbe oziroma z njenim nemotenim delovanjem, ki pa, po avtorjevem

²⁸ Dunne (1998, 13) meni, da bi bilo Edwarda H. Carrja možno opredeliti kot disidenta šole, njegovo najpomembnejše delo, *The Twenty Years' Crisis*, pa kot »disidentsko delo angleške šole«. Carr naj bi pisce angleške šole nenehno opozarjal, da »pomen in red« nista nevtralna, temveč vsiljena (»*imposed*«) in da moramo biti neprestano pozorni na to, da bi zagotovili, da države ne bi zlorabile svoje moči (Dunne 1998, 14).

mnenju, temelji na obstoju skupnih interesov, delovanju skupnih institucij ter upoštevanju skupnih pravil. Pri tem je potrebno izpostaviti kardinalni pomen načel suverenosti in nevmešavanja. Bull namreč ohranjanje suverenosti ali neodvisnosti držav opredeljuje kot enega od elementarnih, primarnih ali univerzalnih ciljev mednarodne družbe. Načelu suverenosti pripisuje še pomembnejšo vlogo pri obravnavi skupnih pravil, saj naj bi tvorilo osrednje pravilo soobstoja oziroma sploh omogočalo obstoj mednarodne družbe.²⁹ Pravilu spoštovanja suverenosti pa je inherentno načelo nevmešavanja.

Bull je pri poudarjanju pomena suverenosti držav kot sestavnih delov mednarodne družbe pravzaprav ponovil tisto, kar je izpostavil že Martin Wight, ko je pri postavitvi koncepta sistema držav navedel, da je njegov *conditio sine qua non*³⁰ medsebojno priznavanje suverenosti držav. Bull je načeli suverenosti držav in neintervencije opredelil kot nepogrešljivi sestavini mednarodne družbe in na tem imperativu gradijo tudi drugi avtorji angleške šole.³¹ V tem smislu je možno reči, da sta načeli suverenosti in neintervencije odločilnega pomena za obstoj mednarodne družbe in da zavzemata bistveno mesto v normativnem pristopu angleške šole.

3.3.1.2 Suverenost držav, nevmešavanje ter zaščita človekovih pravic

Bull je pri svojem raziskovanju in opredeljevanju narave mednarodne družbe veliko pozornost namenil vprašanju, ki zadevajo kompleksno in kontroverzno problematiko humanitarne intervencije. Proučeval je namreč razmerje med načeloma suverenosti držav in nevmešavanja na eni strani ter zaščito človekovih pravic (pravic posameznika) na drugi. V tem smislu je opredelil razmerje med redom in pravičnostjo.³²

Medtem ko naj bi red impliciral normi suverenosti in nevmešavanja, pa naj bi pravičnost zahtevala zaščito pravic posameznika. Poleg tega je osnoval pomembno

²⁹ Bull je bistveni pomen suverenosti držav za ohranjanje mednarodnega reda izpostavil tudi v drugih svojih delih. V sestavku z naslovom *Pozitivna vloga države v svetovnih zadevah* (1979) je izrecno navedel, da je suverenost držav temelj mednarodnega reda (1979, 149).

³⁰ "Pogoj, brez katerega ni ničesar."

³¹ Dunne (1995, 378) opredeljuje suverenost in neintervencijo kot konstitutivni načeli družbe držav in poudarja, da brez teh dveh načel ni družbe držav. Wilson (1989, 56) poudarja, da je ena od značilnosti angleške šole obravnavanje suverenosti kot temeljne norme in pravila, brez katerega mednarodni red ne more biti ohranjan.

³² Wheeler (1992, 463) poudarja, da problematika humanitarne intervencije izpostavlja konflikt med redom in pravičnostjo v mednarodnih odnosih v njegovi najskrajnejši obliki.

delitev znotraj angleške šole na tako imenovano pluralistično koncepcijo in tako imenovano solidaristično (grotijansko) koncepcijo mednarodne družbe, ki se razlikujeta predvsem pri obravnavi vloge držav in posameznikov v mednarodnem pravu, posredno ali neposredno pa se pomembno dotikata tudi samega vprašanja humanitarne intervencije.

3.3.1.3 Humanitarna intervencija skozi oči angleške šole

Oppenheim je utemeljeval, da so se države tudi v primeru, ko je znotraj meja neke države obstajal državljanski konflikt, pri katerem bi bilo mogoče oceniti, da ima ena od strani pravičen razlog za bojevanje, dolžne vzdržati narekovane intervencije v tuje notranje zadeve. Sicer je priznaval, da včasih prihaja do intervencije z namenom zagotoviti minimalne standarde humanosti in da takšne akcije lahko podpira javno mnenje, poleg tega pa je tudi dopuščal možnost, da bo nekoč v prihodnosti pravo nacij dopuščalo humanitarno intervencijo, če bo to kolektivna akcija velikih sil. Vendar pa je zavrnil vsakršno možnost, da je pravica do humanitarne intervencije že del prava. Pravica do osebne in ozemeljske suverenosti ter dolžnost nevmešavanja naj bi bili del ustave mednarodne družbe (Bull 1966, 63).³³

Ravno nasprotnega mnenja pa je bil Grotius, ki je trdil, da ima suverena država pravico uporabiti silo za pravične cilje tudi v državljanskem konfliktu, četudi le-ta spada pod notranje zadeve držav, v katere se naj drugi akterji ne bi vmešavali. Vladarji naj bi bili poleg skrbi za varnost in dobrobit svojih podložnikov odgovorni tudi za varstvo človekovih pravic v drugih državah. Grotius je sicer poudarjal, da se podložniki sami ne smejo upreti vladarju, toda hkrati je dopuščal možnost, da silo v njihovem imenu uporabi kdo drug (Bull 1966, 63–64).

³³ Lassa Oppenheim je v tretji izdaji dela *Mednarodno pravo* (1920), ki je bila v obravnavanem delu identična prvi izdaji, zapisal:

Mnogi pravniki menijo, da je intervencija prav tako dopustna ali da celo temelji na pravici, ko se izvaja v interesu humanosti z namenom ustavljanja religioznega preganjanja in neskončnih krutosti v času miru in vojne. Ni dvoma, da so velike sile v preteklosti s tem razlogom izvajale intervencijo. Tako so Velika Britanija, Francija in Rusija leta 1827 intervenirale v boju med revolucionarno Grčijo in Turčijo, kajti javno mnenje je bilo zgroženo zaradi krutosti, ki so bile zagrešene med tem bojem. In mnoge intervencije so bile izvedene, da bi se ustavilo preganjanje kristjanov v Turčiji. Toda resničen obstoj prava nacij, ki bi dopuščalo takšne intervencije, je dvomljiv. Toda po drugi strani se ne more zanikati, da so stališča javnega mnenja in velikih sil naklonjena takšnim intervencijam, in morda se lahko reče, da bo čez nekaj časa pravo nacij priznalo pravilo, da so intervencije v interesu humanosti dopustne, če bodo izvedene kot kolektivne intervencije velikih sil (Oppenheim 1905/1920, 229).

3.3.1.4 Vloga mednarodnih organizacij

Oppenheim je zagovarjal stališče, da so samo države nosilke pravic in dolžnosti po mednarodnem pravu oziroma subjekti mednarodnega prava, medtem ko naj bi se posamezniki in mednarodne organizacije obravnavali kot objekti.³⁴ V pogovorih med državami naj bi vladal dogovor molka glede položaja posameznikov v posameznih državah, vsaka kršitev tega dogovora pa naj bi predstavljala subverzijo. Grotius je po drugi strani menil, da so končni člani mednarodne družbe posamezniki in ne države. V tem smislu naj bi bili posamezniki neposredni nosilci pravic in dolžnosti po mednarodnem pravu, kar se kaže tudi v njegovem priznavanju pravice do humanitarne intervencije (Bull 1966, 68).

Bull (1966, 70) je tudi ocenil ustreznost stališč obeh koncepcij in pri tem jasno pokazal, da se nagiba k pluralistični. Opozoril je namreč, da bi bilo mednarodni red mogoče zasnovati v skladu z grotijanskimi načeli le v primeru, če bi bilo v mednarodni družbi možno doseči soglasje glede pravičnih in nepravičnih razlogov za vojno ter opredelitve pravične (tiste, ki izvaja akcijo v korist prava) in nepravične (tiste, ki krši pravo) strani v spopadu. V primeru, da takšno soglasje ne obstaja, pa je grotijanska koncepcija ne le nedelujoča, temveč tudi škodljiva za mednarodni red, saj povzroči spodkopavanje drugače zagotovljenih struktur sistema.

Pomembno se je dotaknil humanitarne intervencije in poudaril škodljivost morebitnega obstoja pravice do nje zaradi pomanjkanja soglasja o kriterijih zanjo. V tem smislu je zapisal: »Če bi bila razglašena pravica do intervencije s ciljem uveljavitve standardov obnašanja, vendar pa v mednarodni skupnosti ne bi obstajalo soglasje glede njene uporabe, potem bi se odprla vrata za intervencije določenih držav, ki bi takšno pravico uporabljale kot izgovor, in načelo ozemeljske suverenosti bi bilo ogroženo.« (Bull 1966, 71)

Bull (1966, 70–73) je argumentiral, da so načela pluralistične koncepcije mnogo bolj ustrezna za delovanje mednarodnega reda, saj naj bi gradila na opazovanju dejanskega doseganja dogovora med državami in naj bi mednarodni družbi ne nalagala bremena, ki ga le-ta ni sposobna nositi. Pristop k mednarodnemu pravu, ki

³⁴ O tem naj bi pričale pravice in dolžnosti, ki so jih posameznikom podelile mednarodne pogodbe (diplomatske imunitete in ekstradicija), saj naj bi bile to pravice in dolžnosti, priznane po domačem pravu držav in tako ne naredijo posameznika za samostojnega člana mednarodne družbe (Bull 1966, 68).

temelji na privolitvi držav, naj bi bil ustrežnejši od pristopa, ki mednarodnemu pravu daje možnost vzdigovanja nad in proti dejstvu.³⁵ Bull je grotijansko koncepcijo na splošno opredelil kot neprilagojeno stvarnosti in v tem smislu zapisal: »In čeprav se solidarnost v mednarodni družbi v prihodnosti lahko poveča, prav tako kot se lahko zmanjša, je kljub temu možno reči, da se je grotijanska koncepcija v dvajsetem stoletju izkazala za prezgodnjo.« (Bull 1966, 73).

Bull je torej v sestavku, s katerim je utemeljil obstoj dveh koncepcij znotraj angleške šole, izrazil poudarjeno skepso glede grotijanskih predpostavk. Njegova kritika »solidarističnega« pristopa je temeljila predvsem na poudarjanju odsotnosti soglasja med državami glede opredelitve pravičnosti oziroma kriterijev zanjo. Soglasje, doseženo med državami članicami mednarodne družbe, naj bi bilo najpomembnejši pogoj za kakršnokoli uveljavljanje pravičnosti.³⁶ Na tej podlagi je odločno zavrnil zaželjenost obstoja pravice do humanitarne intervencije ter tudi opozoril na veliko možnost zlorabe držav, kar je odsevalo nagibanje k tipični značilnosti realistične šole Mednarodnih odnosov – nenehnemu iskanju sebičnih nacionalnih interesov v motivih držav.³⁷

³⁵ Bull se je naravnemu pravu posvetil v članku *Naravno pravo in mednarodni odnosi*, ki je bil objavljen leta 1979. V njem je kritiziral naravnopravni pristop: »Teorija naravnega prava s svojim vztrajanjem, da je moralna resnica očitna za vse ljudi na podlagi luči razuma, se ne more hitro prilagoditi dejstvu nesoglasja glede moralnosti, ki je tako vidno na področju mednarodnih odnosov, ali trku vrednot in načinov življenja, ki jih izraža.« (Bull 1979, 168). Vendar pa je hkrati priznaval, da določene moralne premise, ki so univerzalno sprejete in spoštovane v vseh družbah, vključno z mednarodno družbo – moralna pravila, ki ščitijo življenje, lastnino in veljavnost sporazumov – ne odsevajo konvencij določenega časa ali prostora, temveč naravo človeških bitij. Bile naj bi eden od prispevkov tradicije naravnega prava (prav tam). A. Claire Cutler (1991, 56, 59) tako argumentira, da v Bullovi mednarodni družbi obstaja določena napetost, izhajajoča iz nejasnosti glede njenih naravnopravnih in pozitivističnih izvorov. Vseeno pa naj bi se bolj nagibala k pravnemu pozitivizmu.

³⁶ A. Claire Cutler (1991, 55) Bullovo navedbo, da grotijanska koncepcija mednarodni družbi nalaga pretežno breme, razlaga kot opredelitev, da soglasje med državami glede (ne)pravičnosti sploh ni možno.

³⁷ Kot poudarjata Alderson in Hurrell (2000, 21–22), je Bull kljub svoji racionalistični (grotijanski) usmerjenosti realizmu pripisoval izreden pomen zaradi njegove kritične vrednosti. Služil naj bi demaskiranju pretenzij tistih, ki poudarjajo, da govorijo v imenu mednarodne družbe, ter izpostavljanju, da solidaristične vrednote, vsaj do neke mere, služijo interesom določenih držav. Tudi Wheeler (1992, 470) argumentira, da Bullova skepsa glede uveljavljanja človeške pravičnosti izhaja iz realističnega elementa v njegovem razmišljanju.

3.3.1.5 Pomen koncepta R2P (Responsibility to Protect)

Milijone ljudi je vsak dan prepuščenih civilnim vojnam, državnim udarom, drugim oblikam uporov. Humanitarne intervencije so včasih uspešne, a največkrat je njihov učinek ali prepozen ali nezadosten. Zato se je pojavila potreba po novih ukrepih oziroma novih pristopih k reševanju tovrstnih humanitarnih kriz, kar se odraža v relativno novem konceptu – konceptu R2P³⁸. Koncept ne želi omogočiti močnim državam še večje moči ali onemogočiti suverenega delovanja manjših držav, nastopa zgolj kot zaščitni element za vsakdanje, povprečne ljudi, ki so žrtve nasilja, vojn ali drugih oblik zločinov nad človeštvom (ICISS 2001, 11).

Odgovornost zaščititi je tako še razmeroma nov koncept in treba je odgovoriti še na številna nerazrešena vprašanja, da bi zagotovili njegovo učinkovito uporabo v situacijah, ko je treba zaščititi prebivalstvo. Kot pravi Sancinova (2013), je vprašanj in pomislekov glede uporabe koncepta odgovornosti zaščititi še vedno ogromno. Sancinova (prav tam) se navezuje na avtorje, ki podpirajo pretvorbo »odgovornosti zaščititi« v »dolžnost zaščititi«, saj je v primeru, ko so ogrožena človeška življenja, dolžnost države, da ta življenja zaščiti oziroma reši, ne le pravica, da to sme.

- *Responsibility to Protect – “odgovornost zaščititi”*

Kot bo razvidno iz primerov Ruande, DR Kongo, Kosova, Burundija in Libije, je očitno, da sredstva humanitarnih intervencij potrebujejo ponovno vrednotenje in potrebujejo dodatno pomoč, ki jo lahko ponudi prav omenjeni koncept R2P. A preden je koncept R2P lahko uveljavljen v praksi, je potrebno določiti osnovne pogoje delovanja, da je lahko implementacija legalna in legitimna:

1. Potrebno je določiti jasne pogoje, ko je tovrstno posredovanje dovoljeno in opredeliti način, kako naj se država ali organizacija vplete.

2. Potrebno je legitimirati vojaške intervencije za primere, ko vsa ostala sredstva odpovedo.

3. Potrebno je zagotoviti, da so takšne vojaške intervencije resnično uporabljene le v skrajnih primerih in zgolj za opredeljeni namen ter da so stroški intervencije minimalni, tako materialni kot človeški.

³⁸ R2P – Responsibility to Protect (“odgovornost zaščititi”).

4. Potrebno je poskrbeti za odstranitev vzroka konflikta ali vojne, z namenom ponovne vzpostavitve trajnostnega miru in varnosti (ibid.).

- *Responsibility to Prevent* – »odgovornost preprečiti«

Koncept R2P vključuje tudi »odgovornost preprečiti«, torej preprečiti, da do konflikta sploh pride. Tu gre za odgovornost posameznih suverenih držav kot tudi vseh organizacij ali institucij znotraj teh držav (ICISS 2001, 19). VS, ki mu pripada primarno mesto v zagotavljanju in ohranjanju mednarodnega miru in varnosti, neprestano poudarja pomen in vrednost preventivnih strategij, ki pa so lahko izpeljane le tako, da države in organizacije stalno poročajo VS o novostih, dogajanjih in konfliktih na domačem trgu, saj slednji le na ta način lahko sledi morebitnim konfliktom oziroma jih prepreči.

Pri tej podtočki je potrebno razločevati med neposrednim preprečevanjem in preprečevanjem že pri izvoru. Slednjega namreč sestavlja več dimenzij – lahko govorimo o promociji ekonomske rasti, okrepitvi trgovine, odstranitvi neenakosti, redistribuciji moči in o podobnih pobudah, ki pritičejo izvornemu preprečevanju – gre torej za ukrepanje, ki se dotakne samega vzroka konflikta (ICISS 2001, 22). Na drugi strani pa gre pri neposrednem preprečevanju za uporabo enakih sredstev – tako političnih in ekonomskih kot tudi kulturnih in socialnih – le da je časovni okvir uporabe le-teh precej krajši. Pri uporabi političnih sredstev tako lahko govorimo o neposredni vpletenosti generalnega sekretarja ZN, pri ekonomskih lahko omenimo nove neposredne investicije, pri diplomatskih pa možnost posredovanja ali mediacije. Razlika med obema je predvsem v reakcijskem času, saj je pri neposrednem preprečevanju čas ključnega pomena oziroma je tisti element, ki prevesi tehtnico na pozitivno ali negativno stran (ICISS 2001, 23).

- *Responsibility to React* – “odgovornost reagirati”

Ko vsa preventivna sredstva odpovedo, lahko države ali organizacije ukrepajo tudi na osnovi koncepta »odgovornost reagirati«. To pomeni, da ko določena država ne želi oziroma ni sposobna zagotoviti potrebne stopnje varnosti svojim državljanom, so druge države ali organizacije primorane k uporabi drugih sredstev – ekonomskih, političnih ali pravnih, v skrajnih primerih – ampak res le v skrajnih primerih – pa tudi

k uporabi vojaških sredstev. »Odgovornost reagirati« ostale akterje zavezuje k zaščiti prebivalstva ogrožene države in posledično k ohranjanju mednarodnega miru in varnosti (ICISS 2001, 29).

Kot razdelano že v prvi fazi R2P-ja, tj. v fazi »odgovornost zaščititi«, se je potrebno najprej opreti na pogoje, ko je sploh dovoljeno intervenirati. Ko je to razjasnjeno in je očitno, da je intervencija legalna oziroma legitimna, se lahko države in drugi akterji odločijo o sredstvih in ukrepih, primernih za tovrstno vmešavanje. Za sklicevanje na »odgovornost reagirati« mora biti situacija resna, za uporabo vojaških ukrepov znotraj tega koncepta pa mora biti situacija resnično kritična, kar pomeni, da so ogrožena številna življenja, da so prisotne hude mednarodnopravne kršitve in tako akterjem ne preostane drugega kot vojaško intervenirati (ICISS 2001, 31).

- *Responsibility to Rebuild – “odgovornost obnoviti”*

Pri zadnji podtočki koncepta R2P je govora o posledicah vojne ali konflikta – gre za odgovornost posameznih mednarodnih akterjev sodelovati pri obnovi prvotnega stanja oziroma pri ponovni vzpostavitvi mednarodnega miru in varnosti (ICISS 2001, 39). Države in organizacije so dolžne pomagati, saj pobuda R2P ne predvideva nadomestnega ukrepa za jasno in močno povojno oziroma pointervencijsko strategijo. Glavni in prvotni cilj le-te je zagotoviti varnost vsem prebivalcem oškodovanega območja in preprečiti »maščevalne napade«, ki so po končanih konfliktnih situacijah pogosti, saj se želijo družinski člani, sorodniki ali pripadniki napadene skupine maščevati svojim napadalcem oziroma tistim, ki so kakorkoli povezani z napadalno akcijo.

Težave v tej fazi se pogosto pojavijo pri obnavljanju državnih vojaških ali političnih baz, poleg tega pa so pogosti tudi konflikti med domačo (lokalno) policijo in mednarodnimi intervencijskimi silami. V takšnih situacijah se namreč domače policijsko osebje želi polastiti vrhovne avtoritete in vzpostaviti mir in red z lastnimi sredstvi in na svoj način, vendar je dejstvo, da je to mogoče le v državah, kjer sta politični in pravni red še vzpostavljeni oziroma še delujoča, torej nista bila uničena v spopadu. V primeru, da sistema nista več delujoča, imajo edina primerna sredstva za ponovno vzpostavitev varnosti le države ali organizacije, ki po konfliktu posredujejo v situacijo (ICISS 2001, 41).

3.3.2 Temeljne značilnosti angleške šole

Temeljna značilnost, ki družijo avtorje angleške šole in ki je ključna tudi za moje magistrsko delo, je koncept tako imenovane mednarodne družbe ali družbe držav.³⁹ Ali povedano drugače, identiteta angleške šole temelji na ideji mednarodne družbe. Suverene države naj bi namreč tvorile širšo celoto, mednarodno družbo, ki naj bi bila več kot zgolj seštevek njenih sestavnih delov (Wilson 1989, 49–50, 52). Tudi proučevalci mednarodnih odnosov uporabljajo pojem »angleška šola« za opis pisanja britanskih teoretikov mednarodne družbe. Raziskovanje narave mednarodne družbe, ki ga opravlja angleška šola, je širše priznано kot najpomembnejši prispevek šole k znanosti o mednarodnih odnosih (Wheeler 1996, 123; Dunne 1998, 10). Herbert Butterfield in Martin Wight sta že v uvodu v »*Diplomatska proučevanja*« (1966, 12) poudarila, da okvir proučevanja niso omejitve in uporaba mednarodne teorije ali formulacija zunanje politike, temveč sama diplomatska skupnost, mednarodna družba in sistem držav.

3.3.3 Osnovni koncepti angleške šole

Razlogi, zakaj se v svojem magistrskem delu oklepam osnov angleške šole, so sledeči:

1. Angleška šola poudarja obstoj mednarodnega reda, ki naj bi ga zagotavljala mednarodna družba (Wilson 1989, 55–56). Hedley Bull v svoji knjigi »*Anarhična družba*«, ki predstavlja eno najpomembnejših del šole, redu posveča pomembno pozornost. Že v uvodu navaja, da je knjiga »raziskava o naravi reda v svetovni politiki, in še posebej o družbi suverenih držav, skozi katero se sedaj ohranja tak red, kot obstaja v svetovni politiki« in da ga v knjigi »ne zanima celota svetovne politike, temveč samo en element v njej: red« (1977, xi). Tudi prvo poglavje knjige namenja naravi reda v svetovni politiki. V drugem poglavju knjige z naslovom »*Ali obstaja red v svetovni politiki?*« navaja, da knjiga izhaja iz začetne točke, po kateri je »red del zgodovine mednarodnih odnosov« (1977, 24), hkrati pa predstavlja tudi osnovo

³⁹ Sheila Grader (1988, 38) je zanikala obstoj posebne šole, kajti avtorji, ki naj bi jo tvorili, po njenem mnenju mednarodno družbo razumejo zelo različno: Manningova naj bi bila metafizična, Bullova pa empirična in normativna. Peter Wilson (1989, 52–53) je zavrnil njene argumente z utemeljitvijo, da je tudi mednarodna družba, o kateri govori Manning, normativna, poleg tega pa naj bi bila daleč od izključno metafizične. Pri tem se je skliceval na navedbo v Manningovem najpomembnejšem delu *The Nature of International Society*, da je ideja mednarodne družbe »družbeno prevladujoča ideja« (Manning 1975, 27).

legalnega delovanja, tako držav kot mednarodnih organizacij. Lahko bi celo rekli, da je Bull svoje glavno delo organiziral okoli koncepta reda (Harris 1993, 726), kar, vnovič, sovпада z legalizacijo operacij mednarodnih organizacij in njihovega posredovanja v notranje zadeve držav. Tudi Charles Manning v svoji »*Naravi mednarodne družbe*« redu pripisuje podobno pomembno vlogo. V poglavju z naslovom »*Družbeni zemljevidi*« se sprašuje, na kakšen način je mogoče najbolje zagotoviti mednarodni red in pri tem navaja »šest možnih svetov« (Manning 1975, 9–10).

2. Druga značilnost šole je povezana s prvo. Angleška šola namreč poudarja, da se mednarodni odnosi dogajajo v okviru normativnih pravil, ta pravila pa naj bi bila bistvena za ohranjanje reda (Wilson 1989, 56; Dunne, 1998, 9), zato pripisuje velik pomen tudi normativnemu pristopu. Poleg tega je tudi odnos do mednarodne družbe, na kateri naj bi temeljil red, izrazito normativen. Glede reda Hedley Bull v »*Anarhični družbi*« (1977, 96) navaja: »V obstoječi študiji si prizadevam izogniti se oblikovanju 'prepričljive definicije' za pojem 'reda', ki bi prejudicirala vprašanje vrednosti reda kot človeškega cilja. Po drugi strani pa dejansko menim, da je red zaželen ali dragocen v človeških zadevah, in a fortiori v svetovni politiki«.

Na drugem mestu v knjigi Bull izpostavlja normativno naravo mednarodne družbe, ko navaja, da je »prva funkcija mednarodnega prava, da izpostavlja idejo družbe suverenih držav kot najvišje normativno načelo« (1977, 140). V sklepu pa navede: »V delu 3 je bil predstavljen argument, da kljub temu, da v načelu obstajajo različne alternative sistemu držav, ne obstaja noben jasen dokaz, da je sistem držav v zatonu ali da je disfunkcionalen v razmerju do temeljnih človeških ciljev, če je zagotovljeno, da je element mednarodne družbe v njem lahko zaščiten in okrepljen na načine, kot je bilo prikazano.«⁴⁰

3. Kot tretji razlog za uporabnost angleške šole naj navedem razlagalni pristop oziroma zavračanje »znanstvenega pristopa«. Za angleško šolo je značilen široko razlagalen pristop k proučevanju. Avtorji, ki se jih povezuje s šolo, so bili od samih začetkov skeptični glede možnosti znanstvenega proučevanja mednarodnih odnosov (Wilson 1989, 55; Dunne 1998, 7). Hedley Bull se je že leta 1966 opredelil za

⁴⁰ Wilson (1989, 52–53) poudarja, da je pristop Bulla normativen, in sicer v smislu, da temelji na normah, pravilih in načelih, in v tem, da naj bi bili norme, pravila in načela varovani ter napravljeni bolj učinkoviti.

»klasični« pristop in proti znanstvenemu v okviru teorije o Mednarodnih odnosih.⁴¹ »Klasični« pristop je definiral kot »pristop k teoretiziranju, ki izhaja iz filozofije, zgodovine in prava in za katerega je značilno izrecno zanašanje na presojo in domneva, da je v primeru omejitev na stroge standarde verifikacije in dokaza mogoče o mednarodnih odnosih povedati zelo malo pomembnega.« (Bull 1972, 255)

Bull (1972, 256) je »znanstveni« pristop označeval kot intelektualni puritanizem in dodajal, da bi v primeru, če bi zagovorniki tovrstnega pristopa strogo upoštevali njegova pravila, sami sebe omejili na marginalno ali celo na trivialno raven pri proučevanju mednarodnih odnosov. Poudaril je, da so nekateri avtorji, ki naj bi pripadali »znanstvenemu« pristopu (Morton Kaplan, Karl Deutsch in Thomas Schelling) prišli do pomembnih rezultatov prav zaradi tega, ker se niso dosledno podrejali lastnim metodološkim načelom in so se zatekali h »klasičnemu« stilu argumentiranja.

4. Angleška šola pa dobršen del pozornosti posveča tudi proučevanju zgodovine. Tako zelo jasno poudarja, da lahko do napredka pri študiju mednarodnih odnosov pride le z več primerjalne in zgodovinske analize – znotraj šole sta to najbolj poudarjala Martin Wight in Adam Watson. Šola tudi demonstrira, da napredek pri študiju mednarodnih odnosov zahteva daljšo zgodovinsko perspektivo in postavitev primerjalnih študij primerov (Little 2000, 414–415). Hedley Bull (1972, 253–254) izpostavlja, da je največja razlika med britanskim in ameriškim pristopom k proučevanju mednarodnih odnosov v tem, da ga prvi dojema kot proučevanje zgodovine, drugi pa kot sistemsko teorijo. Poudarja, da je zgodovina za študij mednarodnih odnosov prav tako bistvenega pomena kot teorija. Pri tem navaja štiri razloge za nujnost proučevanja zgodovine:

- zgodovina je mehanizem, prek katerega je mogoče bolje spoznati posamezne akterje, ki dominirajo v svetovni politiki; zgodovinsko razumevanje je pomembnejše pri študiju mednarodne politike kot pri študiju drugih vej politike

- mednarodna politika mora biti razumljena kot časovno zaporedje dogodkov in ne kot trenutek v času; teoretični pristopi za razliko od tega uporabljajo brezčasni jezik definicij in aksiomov, logične ekstrapolacije ali vzročnih povezav

⁴¹ »International Theory: The Case for a Classical Approach', *World Politics*, XVIII, 3 (April 1966).

- študij zgodovine je s pedagoškega vidika bistvenega pomena, ker zgodovinska literatura mednarodnih odnosov sama po sebi predstavlja izobraževanje – za razliko od teoretične; mednarodna zgodovina zagotavlja nujne temelje akademskega študija mednarodnih odnosov (je bistvena pri dodiplomskem študiju); teoretični pristopi so pri dodiplomskem študiju lahko le dodatek

- zgodovinski študij je bistveni sopotnik teoretskega študija, ker zagotavlja primere, na katerih se lahko testirajo empirične generalizacije, poleg tega ima pa tudi sama teorija zgodovino (Bull 1972, 253–254).

4 VLOGA ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV (OZN) V PROCESU HUMANITARNIH INTERVENCIJ

Humanitarne intervencije morajo biti torej v skladu z mednarodnopravnimi pravili, da lahko nastopajo kot legalne in legitimne. Zatorej, če humanitarna intervencija predstavlja grožnjo v določeni državi, je OZN obvezana, da to grožnjo omeji oziroma odstrani. Varnostni svet Združenih narodov (VS ZN) je odgovoren za vzpostavitev oziroma uveljavitev ukrepov, ki bi dosegli omenjeni cilj, torej zadržali nadaljnje širjenje grožnje. VS ima edini možnost zaustaviti grožnjo, saj je edino telo, ki ima vse pravne in politične pristojnosti za tovrstno delovanje. Na drugi strani pa imata Generalna skupščina Združenih narodov (GS ZN) in OZN kot celota pravico oziroma celo dolžnost opozoriti VS na morebitne kršitve Deklaracije o nedopustnosti intervencije oziroma na morebitno nelegalno vmešavanje držav ali organizacij v notranje ali zunanje zadeve določene države.

Danes pač ne more biti nobenega dvoma več o obstoju načela neintervencije kot načela občega mednarodnega prava. Načelo neintervencije je danes sestavni del pomembnih pravnih aktov – pogodb in deklaracij, hkrati pa tudi bistveni del občega mednarodnega prava (Türk 1984, 307). Zato so se države v primeru krize do nedavnega vzdržale intervencije v notranje zadeve druge države, vendar pa to zasidrano prakso »kršijo« sodobna dogajanja, ko se človekovo življenje vseeno vrednoti višje kot suverenost posamezne države in ko so države ali organizacije primorane posredovati.. Ali so te intervencije vedno legalne ali legitimne, je pa že drugo vprašanje.

4.1 LEGALNA HUMANITARNA INTERVENCIJA

Če kot osnovo vzamemo prikazane opredelitve legalnosti, lahko kot legalno humanitarno intervencijo označimo tisto intervencijo, ki je dobila potrditev od VS ZN oziroma tisto, ki jo je VS ZN odobril. Njegove odločitve so namreč za vse države članice OZN politično in pravno zavezujoče⁴² in vsakršno nasprotovanje tem odločitvam pomeni kršitev Ustanovne listine ZN (UL ZN)⁴³. Vendar pa za sprejetje

⁴² 25. člen Ustanovne listine ZN (spodaj).

⁴³ *Ustanovna listina Združenih narodov*, podpisana 26. junija 1945 (v veljavi od 24. oktobra 1945).

odločitve VS potrebuje pritrtilni glas najmanj 9 izmed 15 članic, vključno z glasovi vseh stalnih članic, tj. ZDA, Velike Britanije, Francije, Kitajske in Rusije.⁴⁴

Glede na 39. člen UL ZN lahko VS določi vir grožnje oziroma obstoj »grožnje miru, kršitve miru ali dejanja agresije«, na podlagi tega pa pripravi potrebne ukrepe oziroma predloge le-teh, ki naj bi omenjeno agresijo zaustavili. V tem primeru ne gre nujno za vojaške ukrepe, občasno smo priča tudi ekonomskim sankcijam, diplomatskim ukrepom ali drugim sankcijam nevojaškega značaja. VS je po 42. členu primoran najprej ukrepati s tovrstnimi, torej nevojaškimi ukrepi, šele v primeru neuspeha se lahko posluži tudi drugih, vojaških posegov. Varnostnemu svetu je pri tem v pomoč in podporo Odbor vojaškega štaba, ki je bil ustanovljen prav s tem namenom in ga sestavljajo šefi osebja stalnih članic⁴⁵.

Težava lahko nastopi pri pošiljanju vojaških čet na ogrožena območja. Namreč, dogovori iz 43. člena UL ZN⁴⁶ niso bili nikoli uresničeni, kar posledično pomeni, da kljub temu, da so odločitve VS zavezujoče za države članice, mu le-te zakonsko niso dolžne pomagati z lastnimi vojaškimi odpravami. To pa seveda ne pomeni, da VS ostaja zvezanih rok, saj ima še vedno visoka pooblastila, ki so mu dodeljena v VII. poglavju UL ZN (39. člen).

4.2 NELEGALNA HUMANITARNA INTERVENCIJA

Uporaba sile ene države nad drugo je prepovedana z UL ZN oziroma je dovoljena le v primeru, ko to dopušča 51. člen⁴⁷ – v primeru samoobrambe oziroma z dovoljenjem VS ZN, ki lahko silo uporabi z namenom ohranitve ali ponovne vzpostavitve mednarodnega miru in varnosti. Vendar pa so, kot rečeno, odločitve VS lahko veljavne le, ko je med 9 pritrtilni glasovi tudi 5 glasov vseh stalnih članic. Ker imajo le-te pravico veta, se pojavljajo primeri, ko ena izmed stalnih članic ni

⁴⁴ 27. člen UL ZN.

⁴⁵ 47. člen UL ZN.

⁴⁶ *Da bi pripomogli k ohranitvi mednarodnega miru in varnosti, se vsi člani Združenih narodov zavežejo, da bodo Varnostnemu svetu na njegov poziv v skladu s posebnim dogovorom ali s posebnimi dogovori dali na razpolago za ohranitev mednarodnega miru in varnosti potrebne oborožene sile, pomoč in olajšave, všteti pravico do prehoda. Tak dogovor ali taki dogovori določijo številčno stanje in vrsto sil, njihovo stopnjo pripravljenosti in splošno razvrstitev, kakor tudi naravo olajšav in pomoči, ki jih je treba dati. O dogovoru ali dogovorih se bodo, brž ko mogoče, pogajali na pobudo Varnostnega sveta. Dogovori se sklenejo med Varnostnim svetom in člani Združenih narodov ali pa med Varnostnim svetom in skupinami članov Združenih narodov ter je treba, da jih države podpisnice ratificirajo v skladu s svojimi ustavnimi določbami. (43. člen UL ZN).*

⁴⁷ 51. člen UL ZN.

pripravljena na posredovanje v notranje zadeve druge države in posledično s tem onemogoča legalno intervencijo. Tu se pojavi vprašanje, ali državam pritiče pristojnost izvedbe intervencije ali je na prvem mestu prepoved uporabe sile. Zato sta v takšnih primerih legalnost in legitimnost delovanja vprašljivi oziroma sta stvar dojemanja, tako pravnikov kot samih vpletenih držav.

Resda UL ZN prepoveduje uporabo sile za vmešavanje v notranje ali zunanje zadeve držav, vendar pa smo že omenili primera, ko je uporaba sile dovoljena. A tudi 51. člen postavlja določene omejitve – uporaba sile je že legalna, v primeru, ko država le brani svoje ozemlje oziroma prebivalce, torej, ko gre za samoobrambo, vendar je legalna le takrat, kadar država svoje namere in svoja dejanja tudi sporoči VS. V primeru, da deluje na lastno pest in tega ne sporoči VS, je takšno dejanje obravnavano kot nelegalno in državo tedaj doletijo temu primerne sankcije.

4.3 NELEGALNA LEGITIMNA IN LEGALNA NELEGITIMNA HUMANITARNA INTERVENCIJA

Že v teoriji ločnica med legalnim in nelegalnim ter med legitimnim in nelegitimnim ni natančno opredeljena, v praksi pa se sploh redkokdaj zgodi, da bi bilo povsem razvidno, ali gre za legalno ali nelegalno oziroma legitimno ali nelegitimno akcijo, saj je velik dejavnik določanja tudi dojemanje posameznih držav oziroma organizacij. A vendar različni avtorji DUPI (1999, 99–101) menijo, da obstajajo trdni dokazi za to, da je lahko določena humanitarna intervencija legitimna tudi v primeru, ko ni legalna, torej, ko ni odobrena s strani VS, oziroma je lahko legalna, vendar nelegitimna. Ti avtorji navajajo za slednjo trditev različne moralne in pravno-politične argumente:

1. Primer »pravične vojne« oziroma moralne »nujnosti«: ko gre za zaščito človekovih pravic, je v določenih primerih humanitarna intervencija brez potrditve VS moralno dopustna.
2. Primer zaščite praktične in moralne legitimnosti mednarodnega prava: ko je prisotna huda oblika nasilja in so posledice tega številne človeške žrtve, je tovrstna intervencija ne le moralno dopustna, marveč celo nujna.

3. Primer »zasilnega izhoda« ali namen s silo popraviti še večjo silo: ko so prisotne hujše kršitve mednarodnopравnih pravil ali načel, je dopuščena uporaba sile v humanitarni intervenciji, četudi je to v neskladju z UL ZN.
4. Primer državne suverenosti: da bi humanitarna intervencija kršila državno suverenost, bi morala biti osnovana na drugih prvinah in ne na humanitarni bazi; dokler je osnova humanitarna pomoč, je nemogoče, da bi takšna intervencija zmanjševala suverenost določene države.
5. Primer humanitarne intervencije kot opomin drugim državam: humanitarna intervencija lahko v takšnih primerih služi kot vzor drugim nestabilnim državam, ki se soočajo s sorodnimi težavami – s kršitvami človekovih pravic, s primeri genocida ipd.
6. Primer uveljavitve mednarodnega prava v primeru blokade VS ZN: ko VS ne poda odobritve, potrebno pa je takojšnje ukrepanje, je humanitarna intervencija morda nelegalna, je pa legitimna.
7. Primer humanitarne intervencije brez podpore VS: ko želi država ali organizacija z intervencijo doseči višje standarde v regiji – če bi bil cilj doseči višje regionalne standarde na področju človekovih pravic, bi država, organizacija ali skupina držav to lahko povsem legitimno izpeljala brez privolitve oziroma odobritve VS.

Vendar pa so dovoljene le predstavljene izjeme, vsa ostala odstopanja od določil, sprejetih s strani VS, so obravnavana kot nelegalna in nelegitimna. Zato je izjemno zahtevno delo določiti primere odstopanj, ki bodo legitimni, čeprav morda nelegalni, ali pa legalni, čeprav morda nelegitimni, in bodo pokrili vse potrebno za primere humanitarnih kriz.

5 RAZVOJ HUMANITARNE INTERVENCIJE

Mednarodna skupnost se je po koncu bipolarnega obdobja soočala z mnogimi globalnimi spremembami, ki so spodbudile teoretike angleške šole k analizi vzrokov in posledic teh sprememb. Te analize segajo precej dlje kot Bullova in Vincetova prepričanja o humanitarnih pravicah in dolžnostih. Dunne in Wheeler (2000, 184) namreč odpirata nova vprašanja in dileme glede vojaške intervencije z namenom preprečitve genocida ali kateregakoli drugega zločina nad človeštvom, ukvarjata se z zagato, ali gre zgolj za pravico ali za dejansko dolžnost države, da se vmeša – gresta celo tako daleč, da raztegneta Bullovo in Vincentovo teorijo solidarnosti do te mere, da naj bi vsak posameznik imel vse pristojnosti in pravice, da se v takšnih izjemnih primerih vmeša v notranje zadeve države, ki je v tistem trenutku ogrožena (ibid.) Vendar pa avtorja izpostavljata tudi dejstvo, da takšno ravnanje izpodbija avtoriteto mednarodnih organizacij, v našem primeru avtoriteto OZN, kar posledično lahko vodi v neupoštevanje nasvetov, priporočil ali določil s strani OZN oziroma VS (Wheeler in Dunne 1998, 869).

5.1 HUMANITARNA INTERVENCIJA SKOZI ČAS

Ni nenavadno, da je ideja o humanitarni intervenciji vzniknila iz političnih, filozofskih in diplomatskih praks zgodnjega sistema evropskih držav, saj so imeli evropski suvereni tako moč kot tudi ambicije za širitev svojega vpliva izven evropske celine. Posledično so prihajali v diplomatske stike z več in več voditelji različnih držav, kar pa ni bilo vedno enostavno, saj je seči izven evropskega okvira pomenilo dotakniti se držav, ki so imele drugačen način življenja, drugačna načela, tako politična in filozofska kot tudi kulturna, predvsem pa so imele te države drugačno versko ozadje, ki ni bilo vedno pripravljeno sprejeti vrednot krščanske Evrope (Brems Knudsen 1999, 94). Posledično je to vodilo k pogosti uporabi političnega pritiska, ki so se ga evropske sile posluževale za pridobitev nadvlade nad tujimi (neevropskimi) silami. Tako se je ideja humanitarne intervencije razvila prav iz opisanega vzorca – iz potrebe po zaščiti verskih manjšin, ki so bile nekrščanske in zato preganjane (Brems Knudsen 1999, 95).

Vendar pa Brems Knudsen (prav tam) poudarja, da tovrstne intervencije niso bile le odsev skrbi za pripadnike drugih verskih skupin, temveč predvsem prikaz naravnega moralnega zakona in temeljnjih svoboščin, ki pripadajo vsakemu

posamezniku in izvirajo iz principa človeškosti. Ker so bili tako ti pravni viri kot tudi doktrina vojne vplivani s strani krščanstva, ne moremo trditi, da tudi s pravicami in dolžnostmi, izvirajočimi iz teh standardov, ni tako. Kot je dejal Hugo Grotius: »Če je napačno dejanje očitno - v primeru, da nek tiran izvaja nad svojimi podaniki dejanja, ki jih nihče nima pravice izvajati nad drugimi, uporaba pravice do intervencije, ki je dana človeški družbi, ni izključena.« (v Brems Knudsen 1999, 95).

Do srednjega veka se je tako v evropski skupnosti razvila že relativno sodobna oblika pravice do humanitarne intervencije, ki je torej izhajala iz naravnega moralnega zakona, uveljavljena pa je bila tudi že kot del prakse posameznih držav (Brems Knudsen 1999, 99). Pozneje, v osemnajstem stoletju, je bila humanitarna intervencija v središču vroče razprave med številnimi strokovnjaki, med katerimi je bil tudi Emerich de Vattel⁴⁸, ki je trdil, da je vsakršno podpiranje vstaje v drugi državi zakonito, ko je le-ta žrtev vladarjeve tiranije. Podobne trditve zasledimo že v delih njegovega predhodnika, Christiana Wolffa, nemškega filozofa in matematika, ki je dejal, da ima mednarodna skupnost kot celota pravico oziroma celo dolžnost, da države, ki ne izpolnjujejo svojih dolžnosti, temu ustrezno tudi »vzpodbudi«, da jih vendarle začno izpolnjevati (Brems Knudsen 1999, 100).

Praksa držav glede uporabe humanitarne intervencije je vse bolj večala svoj obseg, kar je v devetnajstem stoletju pripeljalo do vključitve v mednarodno pravo, kjer je humanitarna intervencija nastopala kot standardni del opusa. Na podlagi izvedenih humanitarnih intervencij, predvsem pa na osnovi intervencije v Grčiji med leti 1827 in 1830, je ameriški odvetnik Henry Wheaton podal najbolj natančno opredelitev pravice do humanitarne intervencije v »postgrotijanskem« času. V svojem delu »*Elementi mednarodnega prava*«⁴⁹ komentira dejanje humanitarne intervencije v grškem primeru takole: »Vmešavanje krščanskih sil Evrope v dobro Grkov, ki so utrpeli leta krutega zatiranja, je pretreslo otomanski jarem in zasluži nadaljnjo obravnavo znotraj načel mednarodnega prava, ki dovoljuje tovrstno vmešavanje ... kjer so kršene osnovne človekove pravice s pretirano barbarsko in despotsko vlado.« (Wheaton v Brems Knudsen 1999, 101–102).

⁴⁸ De Vattel, Emerich. 1756. *Le Droit de Gens*. London.

⁴⁹ Wheaton, Henry. 1836. *Elements of International Law*. Philadelphia: Lawbook Exchange.

Kljub splošnemu nagibanju k načelu neintervencije oziroma nevmešavanja Wheaton priznava pravico do humanitarne intervencije kot eno izmed načel mednarodnega prava, izhajajoče tako iz moralne kot tudi iz teoretične podlage. Kot so ugotavljali že njegovi predhodniki, se je tudi Wheaton dokopal do preproste resnice, da enostavne oziroma enovite opredelitve pravice do humanitarne intervencije ni mogoče podati, je pa dejal sledeče: »Nevmešavanje je splošno pravilo, iz katerega izhajajo izjeme legitimnega oziroma opravičljivega vmešavanja, ki pa so zamejene s potrebami posameznega primera intervencije.« (Wheaton v Brems Knudsen 1999, 103).

Prvo polovico naslednjega, torej dvajsetega stoletja, je zaznamovalo sledenje Wheatonovi definiciji. Med najbolj zavzetimi zagovorniki humanitarne intervencije je bil tudi Lassa Oppenheim, ki je podpiral dejanje intervencije v primeru, ko država ne spoštuje osnovnih človekovih pravic oziroma le-te s svojimi dejanji krutosti in nasilja očitno krši. V takšnem primeru so zunanje sile primorane posredovati v obliki humanitarne intervencije in se tovrstno dejanje dojema kot legalno in legitimno, saj so življenja posameznikov vrednotena višje kot pravica države do lastne suverenosti oziroma do samostojnega reševanja lastnih notranjih zadev (Brems Knudsen 1999, 108).

Če torej preletimo zgodovinski prerez humanitarnih intervencij, vidimo, da je v srednjem veku, v času Grotiusa, Gentilija in Suarezja, nastala ideja o humanitarnih posredovanjih, ki pa se je v osemnajstem in devetnajstem stoletju z Wheatonom, Martensom, Oppenheimom in drugimi razvila v norme, načela in prakso. Omenjeni avtorji so samo humanitarno intervencijo pojmovali kot izjemo načela o nevmešavanju oziroma kot izjemo načela suverenosti, kjer je bil velik poudarek na kolektivizmu in kolektivistični moči. Torej institucionalizacija humanitarnih intervencij v disciplinah mednarodnega prava in filozofije ni predstavljala le teoretičnega odseva, vezanega le na najbolj racionalne formulacije in implementacije pravice do humanitarne intervencije, temveč je predstavljala tudi odsev razvoja v praksah držav (Brems Knudsen 1999, 110).

5.2 PRAKSA DRŽAV

Pred sprejetjem Pakta Društva narodov in pozneje Ustanovne listine Združenih narodov (v nadaljevanju UL ZN) je bila glavni vir mednarodnega prava praksa držav.

Kot navaja Brems Knudsen (1999, 110–111), je bila praksa držav kodificirana v pogodbah in interpretirana s strani članov mednarodne skupnosti. Kot dodatne vire pa so mednarodni pravniki uporabljali razum, moralno dojemanje stvari ter solidaristično in naturalistično tradicijo, ki so ju vključevali v beleženje mednarodnega prava. S sprejetjem omenjenih paktov pa se je situacija spremenila.

Ko tako interpretiramo pravila in načela, sprejeta kot del mednarodnega prava, moramo obvezno upoštevati tudi vse dodatne pravne vire, ki so jih v lastnih praksah uporabljale države. Zato je bil v devetnajstem stoletju tako močan poudarek na pluralistični percepciji humanitarne intervencije, saj je le-ta upoštevala vse dodatne pravne vire. Tu ne gre zgolj za izume posameznikov, ki so dognali, da so dodatni pravni viri še kako potrebni, temveč obstajajo relevantni dokazi, da tovrstna potreba po dodatnih pravnih virih izvira že iz sedemnajstega, če ne celo že iz šestnajstega stoletja. Z nastopom osemnajstega stoletja se je tako primerilo, da se je pojavila bistvena razlika med dojemanjem mednarodnega prava s strani mednarodnih pravnikov in interpretacija mednarodnega prava s strani diplomatov in predstavnikov držav. In kot je poudaril T. J. Lawrence (v Brems Knudsen 1999, 111), so bile tedaj edina splošna kodifikacija mednarodnega prava pogodbe, sprejete s strani najvišjih državnih avtoritet. Takšna situacija se je ohranila vse do sprejetja Pakta Društva narodov.

Počasno izginjanje doktrine humanitarne intervencije iz prakse držav je tako potekalo sočasno z določenim razvojem v pozitivnem mednarodnem pravu, ki je napeljevalo k trditvi, da mednarodno pravo ne vključuje več pravice do humanitarne intervencije. Namreč, v Paktu Društva narodov ni bila humanitarna intervencija niti prepovedana niti sankcionirana, enako velja za Pariški pakt in poznejšo UL ZN. Dejstvo, da v UL ZN humanitarna intervencija ni navedena kot pravno načelo, očitno nakazuje na to, da takšna pravica ne obstaja, razen v primeru, da splošna interpretacija Listine kaže nasprotno, kar bi bilo razvidno iz uradnih resolucij in deklaracij pristojnih organov ZN ali iz mednarodne diplomacije (Brems Knudsen 1999, 159).

6 HUMANITARNE INTERVENCIJE OZN V POSAMEZNIH DRŽAVAH

6.1 HUMANITARNA INTERVENCIJA V RUANDI

V primeru Ruande v letu 1994 je bila vpetost mednarodnih organizacij nelegitimna, saj je prišla prepozno – s strani družbe je bila sprejeta z veliko kritiko. Namreč, vsaj tri mesece pred samim dogodkom je bilo OZN dostavljenih najmanj deset povsem jasnih opozoril, kaj se dogaja na ruandskem ozemlju, vendar odziva kljub temu ni bilo, čeprav so bila sporočila poslana tudi s strani UNAMIR-a (United Nations Assistance Mission for Rwanda). Države, kot je Velika Britanija, so vztrajale, naj UNAMIR zaključi misijo, saj število žrtev prehitro narašča. Vendar pa si države članice VS niso želele priznati, da gre ob takšnem velikem številu žrtev dejansko za genocid, s čimer pa so se morale nazadnje le sprijazniti, ko so zadnje statistike pokazale šestmestno številko smrtnih žrtev (Evans in Sahnoun 2002).

Končna ocena smrtnih žrtev je bila nekje med petsto in osemsto tisoč in to v borih treh mesecih v nesrečnem letu 1994. Spor je nastal med dvema največjima etničnima skupinama, prebivajočima v Ruandi – med skupinama Hutu in Tutsi. V drugi polovici devetnajstega stoletja so namreč slednji povzeli nekakšno dominanco, saj so jih drugi narodi, predvsem evropski, zaradi višje rasti dojemali kot nadrejene pripadnikom skupine Hutu. Vse do hutujske revolucije med leti 1959–1961 je veljal omenjen odnos, z revolucijo pa je več deset tisoč pripadnikov bivšega vladajočega razreda pobegnilo v sosednje države, oblast pa so prevzeli pripadniki skupine Hutu. Pregnani so na drugi strani meje organizirali »naborniško« vojsko in neprestano z oboroženimi silami napadali domovino. Ruanda je bila tako več kot stoletje prizorišče menjavanja etnične dominacije – pred revolucijo, med revolucijo, po njej – število žrtev pa je bilo vsako leto večje (Brems Knudsen 1999, 240).

Pripadniki skupine Tutsi so povečevali število nabornikov, njihove vrste pa so se še posebej namnožile, ko so ruandske oblasti prepovedale njihovo vrnitev. Ker so bila njihova sredstva osnovana predvsem na vojaški moči, se je skupina Hutu zbala za svoje ozemlje in svoja življenja, kar je posledično pripeljalo do podpisa mirovnega sporazuma med pripadniki Tutsijskega patriotskega gibanja in ruandsko vlado 4. avgusta 1993, ki je bil sklenjen v Arushi v Tanzaniji.⁵⁰ Omenjeni sporazum je

⁵⁰ Mirovni sporazum iz Arushe – *The Arusha Peace Agreement*. 1993.

predvideval razširjeno vlado, ki bi vključevala tudi pripadnike Tutsijevskega patriotskega gibanja, ki bi bili vanjo izvoljeni na volitvah po dvaindvajsetmesečnem prehodnem obdobju in po tem, ko bi na ozemlje sprejeli misijo ZN. Kmalu pa se je izkazalo, kot pojasnjuje Brems Knudsen (1999, 245), da je tedanji ruandski predsednik, Juvenal Habyarimana, oviral imeplementacijo zgoraj omenjenega sporazuma. Hkrati se je izkazalo, ko je bil oktobra 1993 novoizvoljeni predsednik sosednjega Burundija brutalno umorjen s strani pripadnikov skupine Tutsi v burundijski vojski, da je vstop pripadnikov omenjene etnične skupine v ruandsko politično življenje vedno bolj tvegan (prav tam).

Po treh letih civilne vojne se je situacija še zaostрила in sicer z umorom predsednika Habyarimane. Spomladi 1994 je namreč njegovo letalo strmoglavilo tik pred pristankom. Sestrelili so ga, po mnenju strokovnjakov, pripadniki njegove lastne vojske, ki so delovali po naročilu radikalne vodilne stranke. Po predsednikovi smrti so se začeli pravi masakri, v katerih so prevladovali pripadniki skupine Hutu. Pobjali so tako predstavnike skupine Tutsi kot tudi predstavnike neprofitnih organizacij, diplomatskih misij, nič hudega sluteče novinarje in aktiviste za človekove pravice, prizanesli niso niti drugim civilistom – kogar so pustili pri življenju, so prej pohabili, ženske in otroke pa, tudi večkratno, spolno zlorabili. Po usodnem pokolu v aprilu 1994 so se pripadniki skupine Hutu, v strahu pred povračilom s strani Tutsijev, zatekli v sosednje države. Beguncev je bilo približno dva milijona, približno milijon pa jih je ostalo v domovini, kjer so kaj hitro pridobili status »izbrisanih«. Seveda je te številke potrebno gledati v luči celotnega števila populacije tedanje Ruande – približno 7.776.000 je bilo Hutujcev in le nekje 930.000 je bilo pripadnikov skupine Tutsi, od katerih naj bi jih preživela manj kot polovica (po oceni nekaterih celo samo ena sedmina). Okoli pol milijona pripadnikov »ogrožene« skupine pa se je po masakrih vrnilo v svojo domovino, po letih izgnanstva, ko jim hutujska vlada ni dovolila vrnitve (Brems Knudsen 1999, 246).

6.1.1 Legalnost humanitarne intervencije

Kot pravna podlaga je za izvajanje humanitarnih intervencij na afriški celini izjemnega pomena *Resolucija 1809*⁵¹, ki je bila soglasno sprejeta z namenom financiranja mirovnih operacij na afriški celini oziroma znotraj afriške regije. V ta

⁵¹ Varnostni svet. 2008. *Resolucija 1809*, S/RES/1809/2008.

sklop naj bi spadale operacije za ohranjanje oziroma zagotavljanju miru in stabilnosti, poudarek pa je tudi na sodelovanju med OZN in regionalnimi organizacijami, pri čemer je mišljena predvsem Afriška unija (AU). Resolucija je hkrati želela okrepiti delovanje mirovnih operacij - preprečevanje konfliktov, gradnjo zaupanja in mediacijo.

ZN so bili v državi prisotni že pred začetkom genocida. 5. oktobra 1993 je VS ustanovil UNAMIR, z namenom resnične in dokončne implementacije sporazuma iz Arushe. Po določenem času je misija dosegla svoj cilj – razširila se je na 2.500 enot, ki so delovale pod poveljstvom kanadskega generala, Romea A. Dallaira. Vendar pa kljub prisotnosti v državi ob samem genocidu ZN niso aktivno ukrepali, da bi preprečili katastrofo.

- ***Resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov***

o *Resolucija Varnostnega sveta 893*⁵²

5. aprila 1994, dan pred strmoglavljenjem letala predsednika Habyarimane, je VS podal izjavo in poudaril, da so resnično zaskrbljeni zaradi slabšanja situacije v Ruandi, vendar pa je hkrati opozoril, da so z odpravo še enega bataljona v državo, kar je določeno v Resoluciji 893, postorili, kar je bilo priporočeno s strani generalnega sekretarja ZN, Boutros Boutros-Ghalija, in tako opravili svoj del. Mednarodna skupnost je tako prispevala svoj delež za uresničitev sporazuma iz Arushe oziroma vsaj takšno je bilo njihovo mnenje. Dejansko pa težko trdimo, da je njihov prispevek naredil kakršnokoli razliko, glede na to, da je bila UNAMIR-ova misija lažje oborožena, drugemu bataljonu pa je poleg tega precej primanjkovalo orožja (Brems Knudsen 1999, 248). Še posebej sramotno pa je dejstvo, da v prvih štirinajstih dneh masakrov VS ni sprejel niti ene same resolucije, saj množičnih pobojev niso dojemali kot genocid, temveč kot civilno vojno, ki je sicer v pristojnosti države same. Seveda bi ustrezno dojetje situacije vodilo v pozitivne rezultate oziroma bi vsaj zasutavilo masovna pobijanja – VS bi v tem primeru lahko izhajal iz VII. poglavja Ustanovne listine in podelil misiji UNAMIR mandat za zasutavitev množičnih pobojev. Ker pa je celotno situacijo jemal kot primer državljanske vojne, ni misiji poslal niti okrepitev, kaj šele, da bi sprejel dodatne politične dokumente, ki bi izboljšali situacijo v Ruandi.

⁵² Varnostni svet. 1994a. *Resolucija 893*, S/RES/893/1994.

Očitno je bilo, da VS na tej točki ne namerava ukrepati, kajti šel je celo tako daleč, da je zmanjšal število odposlancev v misiji za več kot 2.000 oseb, kar je pomenilo, da jih je v državi ostalo le še 270 – vse to je bilo določeno v *Resoluciji 912*⁵³.

○ *Resolucija Varnostnega sveta 918*⁵⁴

Tako je minil še en mesec, ko VS ni ukrepal. 17. maja 1994 je bila sprejeta Resolucija 918, ki se je še vedno ogibala izraza »genocid«. Vendar pa si zaradi stalnih poročaj o množičnih pobojih in humanitarni katastrofi VS ni mogel več zatiskati oči, zato je za komentar situacije uporabil izsek iz Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida⁵⁵, čeprav v izjavi vira ni navedenega. Povedano je bilo pa sledeče: »VS poudarja, da se pobijanje pripadnikov določene etnične skupine z namenom uničenja te skupine, njenega dela ali v celoti, pojmuje kot zločin in zasluži temu primerno kazen, kot določa mednarodno pravo.«

Niti VS si ni mogel več zatiskati oči pred kruto resnico, kar se odraža tudi v poročilu generalnega sekretarja Boutros Boutros-Ghalija z dne 13. maja 1994, v katerem je povsem spremenil svoje stališče in predlagal ustanovitev razširjene in prenovljene misije (UNAMIR II). Generalni sekretar je odposlal dodatnih 5.500 enot, ki so dobile tudi dodana pooblastila – sedaj je bila njihova naloga tudi dejansko, fizično pomagati žrtvam genocida, beguncem in »izbrisanim« osebam ter jim nuditi potrebno zaščito. Na tej točki je VS tudi odobril uporabo sile in sicer v naslednjih primerih: »VS priznava uporabo sile s strani UNAMIR-a v primeru samoobrambe oziroma zaščite posameznih oseb ali skupin oseb, ki so v ogroženem položaju.«

Čeprav eksplicitnega sklica na VII. poglavje UL ni bilo, je bilo očitno, da je šlo za odobritev humanitarne intervencije, ki so jo implementirali ZN sami. Naposled se je po šestih tednih od začetka genocida le pojavil premik – ZN in velesile so uspeli postaviti pravni okvir, ki je dokončno ustavil masovne poboje v državi. Vendar pa potreba po vzpostavitvi operacionalnih sil ostaja. Afriške države - med drugim Gana, Etiopija, Senegal, Zimbabve, Malawi, Mali in Nigerija - so ponudile svoje vojaške

⁵³ Varnostni svet. 1994b. *Resolucija 912*, S/RES/912/1994.

⁵⁴ Varnostni svet. 1994c. *Resolucija 918*, S/RES/918/1994.

⁵⁵ *Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida*, sprejeta 9. decembra 1948 (v veljavi od 12. januarja 1951).

enote za vzpostavitev operacionalnih sil, vendar pa industrializirane države niso priskrbele potrebne opreme (Brems Knudsen 1999, 251).

Boutros Boutros-Ghali je stanje po ugotovitvi, da je pomoč prišla prepozno, tudi za preživele pripadnike skupine Tutsi, komentiral takole: »... mednarodna skupnost je paralizirana zaradi zapoznele reakcije, ki se je pojavila šele dva meseca po začetku genocida, četudi je bilo Varnostnemu svetu večkrat podano priporočilo za izdajo mandata za intervencijo. Žal moramo priznati, da nam je na področju pomoči Ruandi spodletelo, kar je posledično mnogo ljudi stalo življenja.«

Tudi izboljšana in na novo opremljena misija UNAMIR II ni dosegla svojega cilja, saj je bila v celoti odpremljena šele tri mesece po ustanovitvi. Glavni razlog, da misija ni bila odpravljena takoj, je bilo pomanjkanje opreme, ki naj bi jo prispevale velesile, vendar so se le-te bolj ali manj izogibale odgovornosti – ZDA so se po neuspešni intervenciji v Somaliji umaknile v ozadje, Francija je bila v dilemi, saj bi opremljanje misije pomenilo neposreden napad na frankofono hutujsko vlado, ostale države pa so se akcije vzdržale zgolj zaradi strahu pred morebitnimi posledicami.

○ *Resolucija Varnostnega sveta 925*⁵⁶

8. junija 1994 se je ponovila avtorizacija UNAMIR-a II s strani VS, kar je predloženo v Resoluciji 925, hkrati pa so si ZN vidno oddahnili, ko se je Francija ponudila, da vodi humanitarno intervencijo v Ruandi. Tako se je pojavila dejanska možnost, da se misijo vendarle odpremi in to le v nekaj dneh, saj je Francija priskrbelo tako vodilno iniciativo kot tudi še kako potrebno opremo. Vendar pa so se pojavili dvomi v verodostojnost francoske izjave, da »želi opraviti delo, ki leži na plečih celotne mednarodne skupnosti in pomagati žrtvam hudih masakrov«, saj njena povezanost s hutujsko vlado ni bila nepoznana. Pravzaprav je bila pred začetkom masakra francoska misija prisotna v Ruandi cela tri leta, kjer je urila in vodila ruandsko vojsko pod hutujsko vlado ter jim dobavljala orožje, kar pa se z začetkom genocida ni zaključilo (Brems Knudsen 1999, 260–267). Seveda je mednarodno skupnost skrbelo, da je francoska humanitarnost le krinka za zaščito morilcev in svojih zaveznikov, Hutujcev. Vendar pa so bili s strani VS postavljeni zelo strogi kriteriji, ki so določali, da je posredovanje izključno humanitarne narave in da mora

⁵⁶ Varnostni svet. 1994č. *Resolucija 925*, S/RES/925/1994.

Francija o svojem delovanju stalno obveščati VS, kar sicer ni bila praksa, je bilo pa v dotičnem primeru nekaj takšnega pričakovati, zaradi francoske zgodovinske naveze na skupino Hutu, saj so imeli ZN le tako vsaj določeno mero nadzora nad francoskim udejstvovanjem v Ruandi (prav tam).

6.1.2 Legitimnost humanitarne intervencije

In tako je s francoskim posredovanjem nastala *Opération Turquoise*, ki je poudarjala izključno humanitarno noto intervencije. Ker ZN niso imeli nobene druge možnosti, so tako francosko ponudbo sicer sprejeli, vendar, kot že opisano zgoraj, so ob tem držali strog nadzor nad njenim uresničevanjem. Francija je na koncu vendarle opravila hvalevredno humanitarno, vendar politično neuspešno delo, ko je zaustavila nadaljne pokole in zaščitila begunske tabore, ki so nastali po padcu hutujske vlade (ibid.). Očitno je Francija nazadnje le imela humanitarne motive za vmešavanje, omejevalo jo je le dejstvo, da se je lahko vmešala le humanitarno ali politično, ozemeljsko pa je morala ostati nepristranska. In četudi je njena intervencija še danes ena najbolj negativno označenih, brez nje genocid ne bi bil v celoti zaustavljen niti se ne bi sprožila nadaljnja vmešavanja misije UNAMIR II in drugih nevladnih organizacij (Brems Knudsen 1999, 255).

Vendar pa je dejstvo, da je svet dobesedno obstal in zgolj pasivno opazoval dogajanje v Ruandi, veliko bolj zaskrbljujoče kot sam potek (ali izid) operacije Turquoise. ZN so bili obveščeni o dogajanju, prejeli so kup priporočil, da morda bi pa le bilo pametno, da se v konflikt posreduje, vendar VS do zadnjega trenutka ni podelil mandata za posredovanje. Vendar pa bi bilo nesmiselno in delno tudi nepravilno kriviti le OZN za nastalo situacijo ali za nerazrešitev le-te, saj »zasluge« za neuspeh nosijo tudi velesile, katerih primarna dolžnost je vendar zagotoviti oziroma ohranjati mir in stabilnost v mednarodni skupnosti. Tu se jasno pokažeta dve pomembni implikaciji, ki sta pravzaprav ključna vzroka za oklevanje velesil pri posredovanju:

1. Skupnost držav oziroma svetovne velesile so še vedno zelo negotove v odnosu do zaščite pravic posameznika, saj natančneje opredeljene norme za reagiranje v tovrstnih situacijah še ne obstajajo, zato se države orientirajo predvsem glede na trenutne okoliščine.

2. Med svetovnimi velesilami se še vedno kaže globok odpor do soočanja s problemom zlorabe, kakršni smo bili priča v primeru krizne situacije v Ruandi (Brems Knudsen 1999, 274).

Izhajajoč iz napisanega je torej očitno, da je šlo v ruandskem primeru za enega najhujših zločinov, kar jim je bila mednarodna skupnost priča v preteklem stoletju, hkrati pa tudi za eno najbolj sramotnih posredovanj s strani ZN, gledano predvsem s časovnega vidika, saj je vse več pretečenega časa pomenilo vse manjše možnosti za uspeh. Zapoznele reakcije mednarodne skupnosti sicer ne morejo zanikati njenega legalnega delovanja, kar potrjujeta tudi VI. in VII. poglavje UL ZN, zagotovo pa zapozneno posredovanje postavi pod vprašaj legitimnost samega procesa intervencije.

6.2 HUMANITARNA INTERVENCIJA V DEMOKRATIČNI REPUBLIKI (DR) KONGO

Primer humanitarne intervencije v DR Kongo je izjemnega pomena, saj je bila stopnja nasilja v državi višja kot na kateremkoli drugem kriznem območju na svetu vse od druge svetovne vojne. Vzhodna območja države so bila namreč v sporu vse od začetka 90-ih let in žrtve nasilja se lahko zapišejo s šestmestnimi številkami – število vseh žrtev naj bi znašalo nekaj več kot 5.5 milijona oseb. Etnična nasprotja, boj za naravne vire in nezmožnost države vzpostaviti mir so le še podžigali človeško katastrofo. Poleg tega so v državi obstajale stranke, ki jim končnega cilja ni predstavljala vzpostavitev stabilnosti – med njimi so bili predstavniki skupine Hutu, ki so prisostvovali že genocidu v Ruandi, nasilna vojaška skupina, ki je slovela po tem, da je rekrutirala otroške vojake, obenem pa je v določenem trenutku genocida sodelovalo v boju še osem drugih držav – Namibija, Zimbabve, Uganda, Ruanda, Angola, Zambija, Burundi in Čad. Analize so pokazale, da je prav vsaka izmed vpletenih strani pridala svoj delež k dejanju genocida, pa najsi je govora o množičnih posilstvih, krutem in brutalnem mučenju ali o kateremkoli drugem zločinu proti človeštvu (Delgado Calderon 2011).

DR Kongo je bila sporom in katastrofam izpostavljena že od samega nastanka. Država je svojo neodvisnost pridobila 30. junija 1960, vendar je bila politična avtoriteta kaj hitro izpodbita, predvsem zaradi vojaškega upora 7. in 8. julija 1960 v bližini mesta Thysville. Vse od tega trenutka je država deležna mednarodnih intervencij. Prva med državami, ki je posredovala, je bila Belgija. VS je na srečanju med 12. in 14. julijem Belgiji podelil mandat za posredovanje, ki pa ga je umaknil s

23. julijem. Belgija je tedaj umaknila svoje čete z ozemlja DR Kongo, ohranila pa jih je v provinci Katanga in tako zavlačevala s procesom dokončne prekinitve mandata VS. Tudi po uradnem umiku čet je v provinci pustila pomembno vojaško orožje in tudi nekaj predstavnikov vojske, kar je še dodatno potrdilo njeno nepriznavanje neodvisnosti province Katanga (in same države DR Kongo, ki je bila do 30. junija 1960 pod belgijsko nadvlado) (Marcum 1961, 28). V januarju 1961 je Belgija zopet vojaško intervenirala v omenjeni provinci, kar je državi pridalo sloves nezlomljive kolonialistične sile, tako na afriški celini kot tudi izven nje, hkrati pa je Katanga postala simbol partikularizma in skritega bogastva, neke vrste »zadržana država«, postavljena na celino, kjer plemenski in regionalni partikularistični elementi predstavljajo neke vrste prekletstvo za mlade nacije (prav tam).

Naslednja intervencija je prišla s strani Sovjetske zveze in je nastopila kot posledica secesije province Katanga in hkrati kot odgovor na nezmožnost ali nepripravljenost ZN sodelovati pri operaciji. Sovjetska zveza je Kongu ponudila pomoč pri ponovni osvojitvi »izgubljene« province ter tako pridobila svetovalno vlogo v različnih političnih odborih. 20. septembra 1960 je GS ZN sprejela resolucijo, s katero je določila, da »se morajo vse države vzdržati posrednega ali neposrednega oboroževanja vojaškega osebja v DR Kongo in se hkrati vzdržati tudi vseh dodatnih oblik vmešavanja v obdobju začasne vojaške asistencije s strani ZN, razen v primeru, ko je podana izrecna prošnja s strani generalnega sekretarja ZN.«⁵⁷

Situacija je bila jasna – četudi bi bilo dokazano nelegalno vmešavanje Belgije v notranje zadeve DR Kongo, druge države niso posedovale pravice do posredovanja. Ta pravica je pripadla izključno ZN in le ta organ je imel pravico intervencije, v primeru, da bi bila ta potrebna. Določeno je bilo namreč, da se nadaljnji boji bijejo v okviru državne in ne znotraj mednarodne politike, so imeli pa ZN ključno vlogo, saj so morali ohranjati ravnovesje med mednarodnimi incidenti, ki so se stalno pojavljali, a se jih ni dalo predvideti, ZN pa so imeli pri njihovi razrešitvi edini mandat, ter med skrbjo za pridobitev spoštovanja novonastalih političnih taborov znotraj konfliktne države (Marcum 1961, 29).

⁵⁷ Generalna skupščina. 1960a. *Resolucija 1486*, A/RES/1486/1960.

6.2.1 Legalnost humanitarne intervencije

- *Resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov*

o *Resolucija Varnostnega sveta 1279*⁵⁸

Do 90-ih let dvajsetega stoletja so ZN spoštovali lastno resolucijo in niso čutili potrebe po vmešavanju v notranje zadeve DR Kongo. Kljub neprestanim opozorilom v letih 1995, 1996, 1997, 2002 in 2003 so se ZN držali v ozadju in se vzdržali kakršnekoli humanitarne intervencije. 30. maja 2003 pa niso mogli več ignorirati situacije v državi – minili sta namreč že vsaj dve leti, odkar je VS opozoril na resne kršitve človekovih pravic v DR Kongo. Sprejeta je bila resolucija, ki je ustanovila in v državo decembra 1999 poslala misijo MONUC⁵⁹ - le-ta se je z *Resolucijo 1925*⁶⁰ preimenovala v MONUSCO - vendar pa je bila naloga te misije precej podobna nalogi UNAMIR-a v ruandskem primeru – promovirala naj bi predvsem razrešitev preteklega konflikta in ne trenutnega, poleg tega pa ni imela niti finančnih sredstev niti opreme za zaščito civilnega prebivalstva (Miskel 2005). Dolžnost misije je bilo tudi spremljanje razvoja implementacije Sporazuma o premirju iz Lusake⁶¹, kar pa je bilo z omejenimi sredstvi na tako velikem ozemlju zelo zahtevno delo. Hkrati resolucija poudarja, da je omenjeni sporazum najboljše izhodišče za razrešitev konflikta.

Dejstvo je, da je površina ozemlja države DR Kongo vsaj stokrat večja od ozemlja Ruande, kar še dodatno zaplete zadevo, saj je (bila) država ozemeljsko zelo neenotna. Hkrati je nadzorovati in vzdrževati misijo na tako širokem ozemlju precej izčrpavajoče, tako fizično kot tudi psihično, sploh v državi, ki nima niti primerne infrastrukture za takšen podvig. ZN je takšna intervencija na začetku predstavljala še relativno »sprejemljiv« zalogaj - misija ni bila posebej opremljena, ker je bil njen namen predvsem nadzorovanje in ne neposredno posredovanje. Ko pa so ugotovili, da bo misijo potrebno še dodatno opremiti, saj je genocid že visoko nad opozorilno stopnjo, je to predstavljalo velik finančni zalogaj, saj so morali s seboj pripeljati tudi

⁵⁸ Varnostni svet. 1999. *Resolucija 1279*, S/RES/1279/1999.

⁵⁹ *MONUC – United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo* (od 1. julija 2010 poimenovana *MONUSCO – United Nations Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo*).

⁶⁰ Varnostni svet. 2010. *Resolucija 1925*, S/RES/1925/2010.

⁶¹ Sporazum o premirju iz Lusake – *Lusaka Ceasefire Agreement*. 1999.

vso potrebno opremo za vzpostavitev miru in stabilnosti ter za zaščito civilistov, saj DR Kongo tega sama ni premogla (Miskel 2005).

Četudi je VS ves čas opozarjal, da je potrebno krizo zatreti že v kali, so se ZN tega ogibali, kolikor dolgo se je dalo. Ko pa so se le obrnili proti državi, je bil genocid že močno razširjen in prisoten v vseh predelih države, zato so bili tudi stroški opreme in transporta toliko višji, saj so potrebovali več opreme kot bi je uporabili na začetku in to v zelo kratkem časovnem okviru. Vzrok tako visoki stopnji nasilja je predvsem prisotnost številnih raznolikih etničnih skupin v državi. Ruandski primer je s tega gledišča dokaj enostaven, saj število etničnih skupin ni tako visoko kot v primeru DR Kongo – tu je različnih etničnih skupin namreč več kot štiristo. Vsaka s svojim ozadjem in svojimi razlogi za spor. Več kot desetletje misija ni imela vidnega uspeha, njen spodletel poskus vzpostavitve stabilnosti v državi pa je hkrati legitimiral podkupljivo vlado (prav tam).

Vendar pa, četudi so se ZN vmešali precej po začetku genocida, vseeno lahko opredelimo njihovo posredovanje kot relativno uspešno. V primeru, da se ne bi vmešali in misije MUNAC dodatno opremili, bi bilo število žrtev najverjetneje še precej večje, poleg tega bi bila uresničitev Sporazuma o premirju iz Lusake težje dosegljiva, stopnja nasilja bi se še povečala, hkrati pa bi nastopili tudi potreba in želja vpletenih držav po retaliaciji, ko bi v sporu izgubili svoje državljane. Zaradi velikega števila vpletenih držav bi bil končni izid najverjetneje poguben, tako za tuje sile kot za samo DR Kongo (Miskel 2005). Kot poudarja Luttwak (1999), regijo še vedno pretresajo nemiri, vendar pa je vseeno politično dokaj stabilna – uvedene so bile tudi demokratične volitve, s čimer se perspektiva miru širi in postaja vse bolj uresničljiva, kar je pozitivna posledica posredovanja ZN in hkrati dodaten dokaz legalnosti humanitarne intervencije.

6.2.2 Legitimnost humanitarne intervencije

Luttwakovi (1999) argumenti ne potrjujejo le legalnosti intervencije, temveč delno tudi njeno legitimnost. Po avtorjevem mnenju je namreč nesprejemljivo, da mednarodna skupnost le pasivno opazuje dejanja genocida in drugih zločinov proti človeštvu, zato naj bi bilo njeno posredovanje povsem upravičeno. Iz opisanega primera lahko sklepamo, da bi bila država žrtev še hujšega nasilja brez posredovanja ZN preko misije MUNAC, ki je začela delovanje kot mirovna operacija, a se je zaradi

nujnosti posredovanja pretvorila v humanitarno intervencijo. Vendar pa obstaja tudi teorija, da je bila operacija pod oznako humanitarne intervencije zgolj krinka za druge politične cilje, med katerimi najbolj izstopa zrušitev vlade. Upravičenih razlogov, s katerimi bi države torej lahko legitimno pojasnile svoje posredovanje, je namreč zelo malo, zato se vedno znova pojavi dilema legitimnega – nelegitimnega delovanja. Oznaki legitimnost hkrati oporekajo tudi dokazi za preprodajo orožja s strani mirovnikov oziroma udeležencev humanitarne intervencije ter njihovo spolno izkoriščanje deklet oziroma mladih žensk v zameno za osnovne življenjske potrebščine. Lahko za intervencijo s takšnim madežem vseeno trdimo, da je legitimna?

6.3 HUMANITARNA INTERVENCIJA NA KOSOVU

Mimo intervencije na Kosovu nikakor ne moremo, saj je Kosovo edinstven primer, zatorej tudi popoln primer za obravnavo – pri omenjenem primeru ni bilo določenih nobenih pravil (ne glede na intervencije – ali je dovoljena ali ne – in ne glede na avtoritete, pod katero bi se intervencija odvijala, če bi do nje prišlo) (Evans in Sahnoun 2002, 102). S tega vidika gledano se moramo ponovno vprašati, v primeru, da je vmešavanje mednarodnih organizacij legitimni proces, ali je hkrati vedno tudi legalen? (IICK 2000). Lahko je sprejet s strani družbe, lahko je implementiran z namenom zaustaviti vojne zločine, genocid ipd., vendar pa večkrat ne sovпада z vrednotami mednarodnega prava oziroma je izločen iz okvira legalnosti (Kirsch 2002). Vpetost mednarodnih organizacij v oboroženi spopad sicer velja za legitimni, vendar nelegalen pojav, ker ga Varnostni svet Združenih narodov ni odobril in so države tako pravzaprav igrale po svojem lastnem scenariju, vendar na podlagi argumenta, da so bila pred tem izčrpana že vsa diplomatska sredstva (Evans 2008, 707).

24. marca 1999 je NATO ustanovil zračno kampanjo proti Jugoslaviji z namenom zaustavitve masakrov, ki so se odvijali trinajst mesecev, vključevali pa so požiganje vasi in izključitve okoli 450.000 ljudi, med katerimi je bila velika večina kosovskih Albancev. Ker tovrstna sila ni bila odobrena s strani ZN, je bila legitimnost dejanja že na samem začetku pod velikim vprašajem. Poleg tega je obstajala možnost, da bi bile posledice omenjenega dejanja daljnosežne – v primeru, da bi se pojavile podobne situacije v prihodnosti, bi kosovski primer lahko vzeli kot precedens, kjer je bilo

prisotno vmešavanje tujih sil brez odobritve VS ZN in bi se enako dejanje pozneje obravnavalo kot legitimno, na podlagi Kosova kot predhodnega primera (Brems Knudsen 1999, 357).

V primeru humanitarne intervencije na Kosovu se se OZN tako postavile tri dileme, ki so sledeče:

1. Določitev, ali je krutost dejanj nad civilisti tako močna, da je uporaba oborožene sile opravičljiva znotraj mednarodnega humanitarnega prava in že vzpostavljene prakse ZN na humanitarnem področju.
2. Ugotovitev, ali je bila možnost humanitarnega posredovanja v celoti raziskana že znotraj sistema OZN in sorodnih platform, preden pade odločitev o neodobreni uporabi oborožene sile.
3. Potrditev, da se sile, ki intervenirajo, držijo humanitarne racionalne v intervenciji.

6.3.1 Legalnost humanitarne intervencije

4. septembra 1998 je Kofi Annan opozoril na situacijo približno 50.000 kosovskih Albancev, ki so se pred nasiljem zatekli v bližnje gozdove v goratih predelih province. Kot je opozoril Annan, je bilo njihovo preživetje na kritični točki, saj je zaradi bližajoče se zime tveganje le še naraščalo. Zaradi nespremenjene situacije je NATO v oktobru izrekel neposredno grožnjo Slobodanu Miloševiću, tedanjemu srbskemu predsedniku. Posledično je to pripeljalo do misije Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), skladne z dogovorom, ki sta ga dosegla Milošević in ameriški posebni odposlanec Richard Hoolbrooke. Vendar pa je dogovor ostal le na papirju, saj je bilo Kosovo vnovič priča masakru, ko so 15. januarja 1999 pobili 45 kosovskih Albancev v kosovski vasi Račak (Brems Knudsen 1999, 360–361).

Situacija se je še zaostрила, ko je Kofi Annan javno izrazil ogorčenje in jezo ob srbskem ravnanju in ponovno poslal NATO misijo na ogroženo območje, kar pa je privedlo do tega, da so srbske varnostne sile javno napovedale iztrebitev kosovskih Albancev na omenjenem območju. 20. marca je bila misija zaustavljena, z namenom, da se postavi Beograd pod še večji pritisk in se posledično izogne krizni situaciji, ki je nastopila v Bosni v letu 1995 (prav tam). Po mnenju Tony-ja Blaira, tedanjega britanskega premiera, in tedanjega francoskega predsednika Jacquesa Chiraca NATO

ni imel dosti izbire, saj je želel delovati tako v dobro človeštva kot v dobro širše (ogrožene) regije. NATO je skušal najti miroljubno rešitev spora in tako nasloviti oziroma ne zatreti osnovnih človekovih pravic (Brems Knudsen 1999, 362).

- *Resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov*

Mednarodna skupnost, še posebej Zahod, se je bala ponovitve bosanske krize, kar je bilo ključnega pomena pri odločitvi, da postavi Miloševićovo vladavino pod diplomatski pritisk. Situacija na Kosovu se je namreč močno zaostrovala že od samega začetka v marcu 1998. Ameriška državna sekretarka Madeleine Allbright je situacijo komentirala takole: »Nikakor ne bomo posedali naokoli in opazovali, kako se ponavlja bosanska situacija oziroma kako srbske avtoritete obnavljajo situacijo, ki se v Bosni ni mogla nadaljevati nekaznovano!« (Brems Knudsen 1999, 362).

o *Resolucija Varnostnega sveta 1160*⁶²

Zatorej so ameriške oblasti posegle po sankcijah VS ZN in 13. marca istega leta sprejele *Resolucijo 1160*, ki je obsodila pretirano uporabo sile s strani srbskih policijskih sil nad civilisti kot tudi dejanja terorizma s strani Kosovske osvobodilne armade. Kot miroljubno rešitev spora je resolucija predložila idejo o avtonomiji Kosova znotraj Jugoslavije (Brems Knudsen 1999, 265), čemur srbske oblasti niso bile naklonjene in kot izraz svoje nenaklonjenosti so v maju 1998 napadle in požgale nekaj vasi, kjer so prebivali kosovski Albanci. NATO ni imel izbire in je lansiral močno zračno vajo, da bi zastrašil Beograd, čemur je močno podporo dala tudi Rusija, vendar je prej še izpostavila, da bi morebiti NATO lahko vnovič poskusil s politično-diplomatskimi sredstvi, preden se je poslužil oborožene sile (prav tam).

Izjava generalnega sekretarja Kofija Annana ob omenjenih zračnih vajah pa je bila sledeča: »Menim, da bi v primeru, da uporabimo tako diplomacijo kot tudi silo, ki zastraši, morali uspeti ... Vsa naša obžalovanja, vsi naši izrazi odločnosti, da nikoli več ne bomo dovolili »ponovitve Bosne«, vsi naši upi za mirnejšo prihodnost na

⁶² Varnostni svet. 1998a. *Resolucija 1160*, S/RES/1160/1998.

Balkanu – vse to bo kruto zasmehovano, če dopustimo, da Kosovo postane še eno morišče. Sedaj je vse v naših rokah!«⁶³

Nadalje je generalni sekretar izpostavil, da so ruski voditelji obljubili pomoč pri uklonitvi Miloševićeve vlade. Čeprav je bil za nalogo zadolžen že ameriški posebni odposlanec, Richard Holbrooke, ki je igral ključno vlogo za uspeh Daytonskega mirovnega sporazuma tri leta poprej, pa na Miloševića ni napravil pravega vtisa. Kofi Annan je tako poudaril, da bo VS zagotovo podprl možnost uporabe oborožene sile v primeru, da diplomatska sredstva, v celoti izčrpana, ne bodo obrodila sadov. Rusija pa je še vedno vztrajala pri uporabi izključno diplomatskih sredstev, brez uporabe nepotrebne sile. Ker je bil njen vpliv močan, britanski predlog glede uporabe sile z namenom dokončne eliminacije masakrov ni prišel do glasovanja (prav tam).

○ *Resolucija Varnostnega sveta 1199*⁶⁴

Tri mesece pozneje so Francija, Nemčija, Italija, Japonska, Portugalska, Slovenija, Švedska, Velika Britanija in ZDA podale iniciativo za nov dokument in tako je bila sprejeta *Resolucija 1199*, ki je predstavljala vnovičen poskus vzpostavitve legalne podlage za uporabo sile in grožnje s silo, kar bi prisililo Srbijo, da bi naposled le sprejela pogoje, predlagane s strani VS ZN in generalnega sekretarja. Ker pa se je Rusija držala svojega načela in je vztrajala pri uporabi le diplomatskih sredstev, je bila resolucija pri legalizaciji uporabe sile neuspešna. Vendar pa je bila resolucija sprejeta s strani vseh članic VS, razen s strani Kitajske. Le-ta se je namreč oprla na »dejstvo«, da gre za notranje zadeve Federativne republike Jugoslavije in da je OZN pregloboko in preveč intimno intepretirala VII. poglavje UL, z namenom, da bi lahko legitimno in legalno »grozila« jugoslovanski državi (Brems Knudsen 1999, 366).

○ *Resolucija Varnostnega sveta 1203*⁶⁵

V oktobru je vendarle prišlo do uradnega sporazuma med Holbrookom in Miloševićem – slednji je pristal na zaustavitev nasilja, medtem ko je OVSE poslala 2.000 svojih odposlancev, neoboroženih, z namenom, da nadzorujejo implementacijo pravkar sklenjenega dogovora. Sprejeta je bila še ena resolucija in sicer *Resolucija*

⁶³ Izjava generalnega sekretarja ZN, Kofija Annana, na novinarski konferenci v Rimu pred zasedanjem italijanskega senata 15. junija 1998.

⁶⁴ Varnostni svet. 1998b. *Resolucija 1199*, S/RES/1199/1998.

⁶⁵ Varnostni svet. 1998c. *Resolucija 1203*, S/RES/1203/1998.

1203, ki je vnovič obsodila kakršnokoli dejanje agresije katerekoli strani in podprla uporabo diplomatsko sredstev. Rusija je prihod neoboroženih odposlancev in sprejetje resolucije obravnavala kot zmago, saj je vseskozi podpirala uporabo diplomatskih sredstev, vendar pa je kmalu postalo očitno, da so bile Miloševićeve obljube prazne in da pravzaprav nikoli ni nameraval zaustaviti nasilja. Hkrati je jasno izrazil nesoglasje o prihodu tujih sil in poudaril, da tuje čete nimajo na srbskem območju kaj iskati – s tem je očitno zavrnil še zadnjo možnost diplomatsko-političnega sporazuma.

6.3.2 Legitimnost humanitarne intervencije

Ker se Miloševićevo diktatorstvo ni končalo, zahodnim silam res ni preostalo drugega, kot da se, kljub večnemu nasprotovanju ruske velesile, poslužijo uporabe oborožene sile. Sprostile so zračne kampanje, naperjene proti srbski vladi in Miloševiću – tako so nastopili proti srbskemu nasilju nad kosovskimi Albanci s humanitarno intervencijo v polnem pomenu besedu.

Vendar pa dejansko zahodne sile nikoli niso dobile dovoljenja VS, s katerim bi lahko uradno končale masakre in druge grozote na območju Kosova. Zato sta tako legalnost kot tudi legitimnost njihovega dejanja še danes vprašljivi (Brems Knudsen 1999, 370). Enako so se spraševale tudi Rusija, Kitajska, Indija in še nekaj političnih opazovalcev iz zahodnih držav. Dejstvo je, da bi VS lahko mirne vesti opredelil dejanja kot hude kršitve mednarodnega humanitarnega prava in določil stanje kot humanitarno katastrofo, ki neposredno ogroža mednarodni mir in varnost, ter posledično odobril uporabo sile in grožnje s silo, ne da bi prekinil dobro prakso, ki jo je imel že več kot desetletje. Vzrokov, zaradi katerih VS tega ni storil, je več, nikakor pa mednje ne moremo šteti stopnje nasilja, ki je bila, očitno, najvišja možna, ali pa primanjkljaja političnih pobud, ki jih je bilo mnogo, a so bile, žal, vse neuspešne. Glavni vzrok, da zahodne sile niso dobile odobritve VS, je bilo nasprotovanje Rusije, ki pa ni izviralo iz splošnega nasprotovanja uporabi sile, saj je Rusija velikokrat soglašala z drugimi članicami VS, ko se je odločalo o uporabi sile. Edina logična razlaga je (bila) posebna ruska navezanost na jugoslovansko državo in poseben odnos z le-to (prav tam).

Vendar pa obstaja več razlogov, kot navaja Brems Knudsen (1999, 369–371), zakaj dejanje vseeno lahko obravnavamo kot legitimno, in ti so:

1. Zahod je večkrat poskušal vzpostaviti učinkovito diplomatsko-politično navezo z jugoslovansko državo, vendar neuspešno. Kljub temu je vztrajal in poskušal VS prepričati v smiselnost uporabe sile in grožnje sile. Ker odobritve VS še vedno ni dobil, se je sam poslužil sredstva uporabe sile in grožnje s silo, zgolj v humanitarne namene in nikakor ne, ker bi želel delovati mimo VS in namerno nasprotovati Rusiji.
2. Hkrati je tedanji generalni sekretar Kofi Annan v svojih mesečnih poročilih znova in znova poudarjal, da bi se VS resnično moral poslužiti uporabe sile, saj je to, žal, edini način, da bi lahko preprečil masovne poboje in humanitarno katastrofo. Vsaj delna legitimnost uporabe sile torej izvira tudi iz poročil generalnega sekretarja, ki navaja, da bi bila legitimna uporaba sile že v letu 1998, ko je bilo nasilje že na višku.
3. Poudarim naj tudi dejstvo, da so bila diplomatska sredstva dokončno izčrpana, preden se je NATO sploh lotil ideje zračne kampanje in uporabe sile – junija 1998 je bil sklenjen rusko-jugoslovanski memorandum, oktobra so bile poslane OVSE misije, februarja in marca 1999 pa sta v Franciji potekala dva kroga pogajanj. Vendar vnovič neuspešno, kar dokazuje, da so dali, tako mednarodna skupnost kot tudi NATO, diplomatskim sredstvom dovolj možnosti, da bi se izkazala, zatorej je dvomiti o legitimnosti dejanja bolj ali manj nesmiselno.
4. Poleg tega so države naredile vse, da bi prepričale Rusijo v svoj prav. S tem namenom so bile sprejete že omenjene resolucije - države so skušale vzpostaviti skupno izhodiščno točko, iz katere bi lahko izhajala tudi ruska velesila, uporabile so kontaktne skupine kot ključni forum za pogajanja in mediacijo, kar je vodilo k političnemu sporazumu Rambouillet, ne smemo pa pozabiti niti na mnoga povabila, ki jih je prejela Rusija, v krog držav, ki so sodelovale z NATO-m.
5. Države zveze NATO so hkrati prisegle, da nameravajo celotno operacijo prenesti pod okrilje ZN, čim Rusija spozna, da je prihod oborožene misije na ogroženo območje nujno potreben, ali pa se Jugoslavija zave, da je potrebno z masakri in ostalim nasiljem takoj in za venomer prenehati.

Očitno je, da je bila pobuda za humanitarne intervencije možna in legitimna podana, hkrati pa tudi poudarjena s strani generalnega sekretarja ob več kot eni priložnosti. Dejansko se je operacija izvajala pod okriljem ZN celih trinajst mesecev, preden je bila prvič prisotna uporaba sile. Zahodne države so bile predane cilju in odločene, da naredijo konec masovnim pobojem in pregonom kosovskih Albancev. Milošević je imel večkrat možnost pristati na politični sporazum, vendar je vsakokrat zavrnil to možnost, torej državam ni preostalo drugega, kot da uporabijo edino, kar jim je še ostalo – silo. Edino, kar dejansko lahko postavi njihovo legitimnost pod vprašaj, je dejstvo, da so delovale z namenom humanitarne intervencije, vendar brez dejanske »kopne« intervencije med srbskimi silami in njihovimi žrtvami. Njihovo vmešavanje dolgo ni prineslo nobenih rezultatov, ker države niso bile pripravljene tvegati in poseči v spor na tleh, kjer se je vse nasilje dejansko odvijalo. Druga zapuščina omenjene intervencije pa je dejstvo, da gre za prvo tovrstno intervencijo, ki ni upoštevala pravne podlage in političnih norm ZN oziroma VS ZN (Brems Knudsen 1999, 372–373).

6.4 HUMANITARNA INTERVENCIJA IN UPORABA KONCEPTA R2P V BURUNDIJU

Ko pogledamo primer humanitarne intervencije v Burundiju v letu 1995, vidimo, da kljub temu, da državo družijo podoben zgodovinski okvir z Ruando, saj sta bili obe območji evropski koloniji, sta njuni usodi drugačni – Ruanda še danes čuti posledice genocida, medtem ko je Burundi zaradi humanitarne intervencije in poznejšega R2P-ja, ki vključuje, poleg osnovne odgovornosti *zaščititi*, še *responsibility to prevent*, *responsibility to react* and *responsibility to rebuild*, v precej drugačnem okolju kot bi bil brez slednjih, vendar pa je dejstvo, da kljub relativno uspešni implementaciji R2P-ja še vedno ostaja med najrevnejšimi afriškimi državami, z nestabilno politično, kulturno in socialno sfero, na kar pa je še dodatno vplivala kriza v Ruandi, ki je ogrozila že tako krhko politično in ekonomsko »stabilnost« Burundija (Kouchner 1999).

6.4.1 Legalnost humanitarne intervencije in uporabe R2P-ja

Vzroki za nasilje v afriški državi Burundi segajo globlje kot le do razlik med etničnima skupinama Hutu in Tutsi. Nasilje, uboji, posilstva – vse to spremlja državo že od 60-ih let dvajsetega stoletja, natančneje od leta 1962, ko so se osamosvojili izpod belgijske nadvlade. V primerih, ko država dopušča ali celo podpira takšno delovanje –

množične poboje in drugačne oblike zločinov proti človeštvu, lahko govorimo o najslabšem možnem institucionalnem neuspehu, ki pa spremlja afriške države že precej časa (Scully 1997). Država se z notranjimi nemiri sooča že petdeset let (ali celo več), v zadnjih desetletjih pa k nemirom prispeva še nadvlada manjšine Tutsijev, ki jih je v državi le približno 14 odstotkov, medtem ko večinski del pripada Hutujcev, ki pa Burundi naseljujejo v približno 85 odstotkih (1 odstotek pripada drugim etnijam). Prvo tovrstno krizno obdobje je nastopilo z letom 1965, ko so Hutujci želeli vreči režim in vzpostaviti novo oblast, kar se je končalo z retaliacijo s strani Tutsijev, ki so umorili hutujskega prvega ministra in začeli z etničnim čiščenjem pripadnikov skupine Hutu (Ndikumana 2000, 433).

Podobnim dogodkom so bili prebivalci Burundija priča vse do 90-ih let. Skozi leta se je namreč pokazalo, da se je Organizacija afriške unije (OAU) vsakokrat, ko so burundski gospodarji vojne začeli s povpraševanjem o državni suverenosti, umaknila v ozadje in o kakršnikoli intervenciji ni bilo ne duha ne sluha. Kot v drugih afriških državah, se je tudi v Burundiju pojavil nek vojaški diktator, ki je prevzel oblast – zakaj OAU ni ukrepala, četudi je imela za to vso pravno podlago, izhajajočo iz mednarodnega prava? (Seymour 1996). V primeru države Burundi je humanitarno intervencijo vedno znova oviralo vprašanje suverenosti države in legitimnost vmešavanja v notranje zadeve – namreč, humanitarna intervencija bi dejansko pomenila poseganje v notranje zadeve države in tako postavila pravice posameznika nad državne pravice. Enako so počele tudi države, vpletene v genocidna dejanja, proti katerim bi se intervencija dejansko obrnila – sklicevale so se na načelo suverenosti in načelo nevmešavanja v notranje zadeve države. Poleg tega pa niti legitimnost tovrstnih dejanj v primeru Burundija ni bila dokončno opredeljena ali dodeljena s strani ZN (prav tam).

Potreba po humanitarni intervenciji ZN v primeru Burundija je bila jasno izražena, a očitno se je dotična informacija »izgubila« nekje v birokraciji. ZN so bili na dogajanje opozorjeni takoj, ko se je genocid pričel, kar se je dogodilo 6. aprila 1994 z ubojem ruandskega in burundskega predsednika, na kar je mednarodna skupnost reagirala zelo borno. ZN so v letu 1995 poslali le 2.500 enot mirovnikov, ki naj bi umirili situacijo, a seveda je bila mirovna operacija premajhen korak za zaščito civilnega prebivalstva – nasilje je že doseglo previsoko stopnjo in število žrtev je iz minute v minuto naraščalo. VS je, naprimer, za primer Ruande odobril še dodatne

čete, ki so bile v okviru misije UNAMIR odposlane v državo, v primeru Burundija pa se to ni zgodilo. ZN imajo, čeprav gre za primere kot je genocid, pravzaprav zelo omejene zmožnosti pri tovrstnih operacijah oziroma posedujejo zelo nizko stopnjo avtonomnosti – v večini so ZN odvisni od svetovnih velesil (od stalnih članic VS) in njihove pripravljenosti pomagati (Bentley in Southall 2005).

- **Resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov**

○ *Resolucija Varnostnega sveta 1012*⁶⁶

Resolucija 1012 je javno opozorila na kršenje človekovih pravic v afriškem Burundiju in hkrati pozvala vse vpletene strani v državi, naj prenehajo z izvajanjem nasilja. Hkrati je opozorila na krhkost pravnega sistema v državi in poudarila, da je izvor nasilja mogoče najti tudi v radijskih in televizijskih oddajah, ki širijo sovražno mnenje, poudarjajo relevantnost nasilja in k le-temu celo pozivajo. Poleg tega je resolucija pozvala generalnega sekretarja ZN, naj izda mandat preiskovalni komisiji, z namenom pregleda oziroma temeljitega nadzora nad celotnim dogajanjem v državi. Dokument je spodbudil razgreto razpravo o ustanovitvi posebne vojaške enote, ki bi v Burundiju skušala vzpostaviti stabilnost, a očitno je ostalo le pri tem, saj je v praksi kaj malo dokazov za dejansko izpeljane akcije (Seymour 1996).

○ *Resolucija Varnostnega sveta 1545*⁶⁷

Vendar pa se je z vznikom koncepta R2P situacija rahlo izboljšala. Z Resolucijo 1545 so ZN namreč vsaj delno ugodili prošnji po pomoči v Burundiju. Omenjen dokument je namreč 21. maja 2004 ustanovil misijo United Nations Operation in Burundi (UNOB)⁶⁸ ter ji podelil mandat za mirovno posredovanje v državi. Misija je mandat decembra 2006 tudi uspešno zaključila, vendar je nova *Resolucija 1641*⁶⁹ poudarila, da kljub učinkovitemu delovanju misije v državi še vedno ostajajo elementi nestabilnosti. Kljub vsemu pa je implementacija koncepta R2P v Burundiju sprožila sodelovanje med regionalnimi in mednarodnimi organizacijami, kar je vodilo do tega, da je v letu 2005 prišlo do medetnične razdelitve moči in čeprav smo še daleč od

⁶⁶ Varnostni svet. 1995. *Resolucija 1012*, S/RES/1012/1995.

⁶⁷ Varnostni svet. 2004. *Resolucija 1545*, S/RES/1545/2004.

⁶⁸ ONUB – *United Nations Operation in Burundi*.

⁶⁹ Varnostni svet. 2005. *Resolucija 1641*, S/RES/1641/2005.

točke, kjer bi lahko govorili o trdni in politično stabilni državi, je vseeno korak predstavljal pomembno izhodišče za celotno sodobno politično delovanje države.

6.4.2 Legitimnost humanitarne intervencije in R2P-ja

Kršitelji človekovih pravic v Burundiju so se torej sklicevali na načelo suverenosti, ki jih je v večini primerov ščitilo pred podrobnim pregledom in hkrati omogočalo nadaljevanje prakse zločinov proti človeštvu brez posredovanj ali vmešavanj zunanjih akterjev. Seymour (1996) pravi, da so ravno zaradi takšnih genocidnih ravnanj določene točke postale še jasnejše:

1. Vsak posameznik ima pravico do zunanje pomoči oziroma intervencije.
2. Mednarodne organizacije imajo v primerih hudih kršitev človekovih pravic pravico takšno pomoč tudi nuditi, ne glede na želje ali zahteve domače vlade, in imajo hkrati tudi pravico do uporabe sile, v primeru, da je to edina možnost, da žrtvam zagotovijo pomoč.
3. Ko so kršitve človekovih pravic tako hude, da mednarodne organizacije ne vidijo druge možnosti kot vmešavanje, je posredovanje celo njihova dolžnost in ne le dana pravica.

Za primer humanitarne intervencije v Burundiju torej lahko zatrdimo, da je šlo za legitimno posredovanje, saj je bilo spoštovanje in zagotavljanje osnovnih pravic posameznikov višje na lestvici pomembnosti kot spoštovanje suverenosti države. ZN niso imeli druge možnosti za zaustavitev genocidnih dejanj kot golo posredovanje z uporabo sile. Takšno posredovanje je v mednarodnem pravu že utemeljeno – pravica in dolžnost mednarodne organizacije, da posreduje v tovrstnih primerih in zaščiti osnovne človekove pravice. Kar pa še ni utemeljeno, pa je volja širše mednarodne skupnosti, da samoiniciativno implementira omenjeno pravico oziroma dolžnost v koherentni in načelni obliki (Seymour 1996). Sama humanitarna intervencija v letu 1995 torej ni prinesla bistvenih sprememb v državo, se je pa situacija spremenila po letu 2004 oziroma 2005, ko se je začel uveljavljati tudi koncept R2P. S tega gledišča bi lahko celo rekli, da je bilo posredovanje dokaj uspešno.

6.5 HUMANITARNA INTERVENCIJA IN UPORABA KONCEPTA R2P V LIBIJI

Kriza v Libiji je pozornost mednarodne skupnosti pritegnila v letu 2011, ko so se dvignile uporniške vrste z namenom vreči s položaja tedanjega vladarja Gadafija, ki je svoj teror nad državo izvajal enainštirideset let. Upor se je samo v nekaj tednih razširil iz Tripolija po celotni državi, na kar je Gadafi odgovoril z masovnimi kršitvami človekovih pravic in poudaril, da bo s tem nadaljeval, dokler ne bo zatrl vsakega najmanjšega upora. OZN je v dotičnem primeru javno podprla delovanje uporniških enot, s tem pa prejela precej neodobravanja s strani mednarodne skupnosti in postavila delovanje organizacije pod vprašaj – ali je organizacija delovala legitimno?⁷⁰

Hkrati je primer Libije tudi prvi primer, kjer je VS ZN uporabil koncept R2P z namenom upravičitive uporabe sile s strani držav članic. Koncept je bil sicer uporabljen že v primeru Burundija po letu 2005, vendar je bil v popolni obliki prisoten šele v libijski krizni situaciji. Uporaba tega koncepta sredi libijske krize je resnično poglobila in razširila prehod pravnega sistema suverenosti in zaščite. Omenjen prehod je sicer potekal že desetletja, vendar je bila prelomna točka ravno uporaba koncepta R2P v primeru libijske krize, ko se je klasična vestfalska norma »pravica zaščititi« pretvorila v sodobno normo »odgovornost zaščititi« (Powell 2012, 298–299). Tako je VS odobril vojaško intervencijo sredi arabske pomladi v letu 2011, z namenom zaščite civilnega prebivalstva. Znotraj koncepta imajo posamezne države primarno odgovornost zaščite lastnega prebivalstva, medtem ko mednarodna skupnost nosi pomožno odgovornost dotične zaščite. V primeru Libije so bila poprej izčrpana vsa ostala sredstva, preden so se lotili posredovanja z vojaško intervencijo, hkrati pa so za intervencijo zaprosili sami prebivalci Libije, saj so želeli učinkovito zaščito pred nadaljnjimi kršitvami človekovih pravic (Powell 2012, 3). Ko se je torej izkazalo, da država sama ne zmore zaščititi lastnih prebivalcev, se je pokazala potreba po kolektivni varnosti, torej po aktivnosti mednarodne skupnosti, da poskrbi za varnost in zaščito do mere, ki je bila potrebna za tedanje okoliščine in je bila hkrati v skladu z UL ZN ter s Splošno deklaracijo človekovih pravic (SDČP).

⁷⁰ International Coalition for the Responsibility to Protect (ICR2P) – Mednarodna koalicija za R2P.

6.5.1 Legalnost humanitarne intervencije

Mednarodna skupnost se je vnovič, kot v času po koncu druge svetovne vojne, znašla na razcep – ali sprejme koncept R2P ali ne. Namreč, koncept ne le, da predvideva bolj kot pravico odgovornost zaščite, temveč hkrati izpostavlja tudi dejstvo, da je primarni poudarek na kolektivni varnosti, torej na dolžnosti mednarodne skupnosti, da zaščiti civilno prebivalstvo določene države, ko je le-to ogroženo in ko država tega ni pripravljena ali ne zmore storiti sama (Powell 2012, 300). Vendar pa v primeru Libije mednarodna skupnost ni bila pripravljena na takojšnjo aktivnost, saj države niso obravnavali kot ene tistih, ki bi bila na robu krize. Situacija se je spremenila v trenutku in države so morale reagirati na podlagi novonastalih okoliščin (Bellamy in Williams 2011, 838). Tu se pojavlja vprašanje, kako naj se mednarodna skupnost pripravi na podobne primere, da bo za vsako okoliščino imela primeren odziv in hkrati tudi primeren odzivni čas, kako naj implementira mandat čim bolj učinkovito in koliko mandatov naenkrat lahko zagotavlja učinkovitost ter predvsem, kako naj si zagotovi hitro in učinkovito sodelovanje z regionalnimi organizacijami v tovrstnih situacijah (prav tam).

- *Resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov*

○ *Resolucija Varnostnega sveta 1970*⁷¹

Resolucija 1970 je bila soglasno sprejeta 26. februarja 2011 v Varnostnem svetu ZN in je javno obsodila dejanja in uporabo smrtonosne moči s strani libijskega voditelja Moamerja Gadafija proti upornikom v libijski državljanski vojni, za kar so bile voditelju podane tudi primerne kazenske sankcije. To je bil za Libijo prvi primer sankcioniranja s strani Mednarodnega kazenskega sodišča (ICC). Hkrati se je resolucija izkazala za precej nekontroverzno, vendar pa so določene države, sploh Rusija, neuradno izjavile, da še niso pripravljene na uporabo bolj represivnih sredstev. Ruska velesila je pozneje podala tudi javno izjavo, v kateri je trdila, da »je ureditev situacije v Libiji možna le z diplomatskimi sredstvi. Hkrati je to tudi cilj Resolucije 1970 ... ki predpostavlja jasno izražena restriktivna sredstva za tiste, ki so krivi nasilja nad civilnim prebivalstvom. Vendar pa ne predvideva sankcij, niti posrednih, za nasilno vmešavanje v libijske notranje zadeve, kar lahko zadeve le še poslabša.«

⁷¹ Varnostni svet. 2011a. *Resolucija 1970*, S/RES/1970/2011.

Kot odgovor na resolucijo je Gadafijev režim podal pritožbo na VS z utemeljitvijo, da obsojanje Libije prehiteva dogodke in naj prekličejo resolucijo, ki nima prave teže, dokler obtožbe ne nastopijo kot pravnomočne. Vendar pa so tedanji dogodki v državi prepričali VS, da so vztrajali pri sprejetju resoluciji. Kot argumenta odločitve so podali slabšanje situacije v Libiji in predvsem strah pred Gadafijevimi masakri. Libijski voditelj je namreč misiji VS onemogočil vstop v državo oziroma, natančneje, v dve mesti, kjer je bila situacija najslabša – v mestih Misrata in Ajdabiya (Bellamy in Williams 2011, 840). Generalni sekretar ZN je tudi osebno pozval Gadafija, naj zaustavi poboje in preneha z izvajanjem nasilja, vendar je bil tudi tokratni odgovor nikalen. Očitno je postalo, da nobena diplomatska sredstva ne bodo zadoščala za zaustavitev pobojev.

○ *Resolucija Varnostnega sveta 1973*⁷²

Marca 2011 je bil sprejet nov ukrep za državo, ki je podan v *Resoluciji 1973*, sprejet pa je bil na podlagi predloga, podanega s strani Francije, Libanona in Združenega kraljestva. V resoluciji je izražena velika skrb zaradi slabšanja situacije v Libiji, hkrati pa je podana tudi odločitev, da se zaščiti civilno prebivalstvo in območja, kjer le-to prebiva. Dokument se opira na obsojanje dejanj agresije s strani Arabske lige, Afriške unije (AU) in Organizacije islamske konference (OIC). Je pa resolucija hkrati tudi pravna podlaga za vojaško intervencijo, odobreno s strani VS, z namenom zaščite civilnega prebivalstva. Francija in Velika Britanija sta bili namreč mnenja, da je edina možna rešitev krepkejše mednarodno posredovanje, torej uporaba vojaških sredstev. Hkrati je bilo uvedeno tudi območje prepovedi letenja nad državo, da bi v največji možni meri zaščitili civilno prebivalstvo.

6.5.2 Legitimnost humanitarne intervencije

10. marca 2011 je bilo uradno razglašeno, da je Gadafijev režim padel in kot takšen nima nobene legitimnosti več, zato so za nadaljnje odločitve pozvali Arabsko ligo, da vpokliče začasni svet. 12. marca je bil podan ukaz za prepoved gibanja celotnega libijskega vojaškega letalstva, hkrati pa je bilo poskrbljeno za vse žrtve Gadafijevega nasilja in tudi za vse ostale prebivalce države, ne da bi s svojim delovanjem posegali v suverenost in avtonomnost sosednjih držav. Libijske oblasti so

⁷² Varnostni svet. 2011b. *Resolucija 1973*, S/RES/1973/2011.

s tem dnem izgubile vso legitimnost. Na drugi strani pa je VS poudaril, da je vseskozi deloval v okviru R2P-ja in da legitimnost humanitarne intervencije izhaja prav iz tega dejstva in hkrati iz soglasno sprejete Resolucije 1970. Humanitarna intervencija je legitimirana tudi zaradi uporabe vojaške sile šele po tem, ko so bila izčrpana že vsa diplomatska sredstva (Powell 2012, 309). Poleg tega trditvi, da je šlo za legitimno intervencijo, pritrjuje tudi dejstvo, da je intervencija upoštevala vse štiri točke, ki jih je že v letu 2001 izpostavil ICISS kot ključne elemente legitimnosti humanitarne intervencije:

- pravi namen: primarni namen humanitarne intervencije naj bo vedno zaustavitev nasilja in zaščita civilnega prebivalstva, četudi so nameni posameznih držav lahko še dodatno opredeljeni;
- zadnja možnost: vojaška intervencija naj bo vedno uporabljena kot poslednja možnost, ko so vsa diplomatska sredstva oziroma sredstva za mirno reševanje sporov že uporabljena in je očitno, da nobeno drugo sredstvo ne bo učinkovito;
- zmernost sredstev: vsa uporabljena sredstva v vojaški intervenciji naj bodo uporabljena v najmanjši možni meri, torej le v meri, da se zagotovi zaščita civilnega prebivalstva oziroma zaustavitev nasilja nad njimi;
- razumne možnosti: možnosti za uspeh naj bodo še pred intervencijo razumne oziroma naj se vojaško intervenira le v primeru, ko možnosti za uspeh dejansko obstajajo (Powell 2012, 309).

Hkrati je bila humanitarna intervencija v Lbiji legitimna tudi zaradi dejstva, da je razširila pomen varnosti in zaščite na kolektivno raven, hkrati pa njeno legalnost potrjuje argument, da ima mednarodna skupnosti z uvedbo koncepta R2P ne le pravice do intervencije, temveč celo odgovornost oziroma pravzaprav že dolžnost, da posreduje v primeru, ko posamezna država tega ne želi oziroma sama ne zmore storiti (Powell 2012, 309–316). Ostaja pa dilema pri vprašanju legitimnosti koncepta R2P. Resda doktrina R2P predstavlja do sedaj najboljši poskus združitve suverenosti države in zaščite človekovih pravic, vendar pa v praksi težko rečemo, da predstavlja neke vrste priročnik za nadaljnjo prakso ustvarjanja politik. Dilema bo razrešena le v primeru, da se razvozla ključno vprašanje, s katerim se mednarodna skupnost spopada

že od samega nastanka – kako zmagati v bitki različnih vrednost različnih polov? Odgovor leži v spremembah v paradigmah. Dokler bodo le-te ostale nespremenjene, ne moremo računati na izboljšanje situacije, ne glede na to, koliko novih doktrin postavimo (Jubilut 2012, 314).

7 SKLEP

Na podlagi raziskave področja legalnosti oziroma legitimnosti delovanja mednarodnih organizacij, natančneje Organizacije združenih narodov, kot je razvidno iz magistrskega dela, lahko na raziskovalno vprašanje odgovorim takole – delovanje OZN je lahko legalno – ko deluje na podlagi mandata, podeljenega s strani VS ZN, ni pa nujno tudi legitimno, torej je s strani družbe in mednarodne skupnosti sprejeto s kritiko. Lahko je situacija tudi obratna – mednarodna organizacija ne dobi mandata VS ZN, a vseeno intervenira, zaradi očitnih kršitev človekovih pravic, kar pomeni, da je dejanje sicer nelegalno, je pa družbeno pozitivno sprejeto, torej legitimno. Seveda pa omenjena situacija ne velja oziroma ne more veljati za OZN, saj je VS ZN – organ OZN - tisti, ki podeljuje mandate za posredovanje, torej tisti, ki daje legalno podlago za vmešavanje. Je pa dejstvo, da se je z razvojem mednarodne družbe uveljavila dolžnost držav in organizacij, da v primerih hudih kršitev posredujejo, četudi brez mandata VS, saj so življenja posameznika vredna več kot spoštovanje načela suverenosti posamezne države. Seveda pa na opredeljevanje legitimnosti ali nelegitimnosti oziroma legalnosti ali nelegalnosti akcije močno vplivajo okoliščine dogajanj.

Oprelitev legalnega ali legitimnega delovanja držav ali mednarodnih organizacij je torej izjemno zahtevna naloga, saj je ločnica med legalnim in nelegalnim oziroma med legitimnim in nelegitimnim redkokdaj povsem jasna, zato se VS ZN, ki tu igra ključno vlogo, pogosto znajde v zagati, kako naprej. Vnovič poudarjam, da je vedno potrebno vzeti v zakup trenutne okoliščine in dojemanja konceptov humanitarne intervencije in pobude R2P posameznih mednarodnih akterjev ter njihove posamezne interpretacije situacije, hkrati pa se osredotočiti tudi na predpisane pogoje, ki opredeljujejo humanitarno intervencijo kot legalno oziroma skladno z mednarodnim pravom ali določajo »odgovornost zaščititi«, »odgovornost preprečiti«, »odgovornost reagirati« in »odgovornost obnoviti« kot legitimno dejanje mednarodne organizacije. Tako je, naprimer, primer Kosova edinstven primer, ker ni govora o kakršnemkoli sorodnem primeru, ki bi mu bili priča pred letom 1999, medtem ko sta si primera Ruande in Burundija precej podobna in v določenih stvareh celo identična – vendar pa se končna rezultata precej razlikujeta.

V primerjavi z obdobjem hladne vojne predstavlja nedavna obuditev in legalizacija koncepta humanitarne intervencije presenetljivo spremembo v normah in praksi mednarodne skupnosti. Humanitarne intervencije namreč države in mednarodne organizacije izvajajo iz različnih razlogov, ki niso nujno vedno le humanitarni. Z vmešavanjem v notranje in zunanje zadeve držav lahko akterji uveljavljajo svoje politične, ekonomske ali kulturne interese ali le izrabljajo svojo moč – kar še posebej velja za svetovne velesile – z namenom pridobiti na svojo stran manjše oziroma šibkejšje države. Podobno vprašanje se je zastavilo pri francoski pobudi za intervencijo v primeru Ruande, saj je Francija zgodovinsko močno navezana na frankofoni del Afrike, zato je mednarodno skupnost zaskrbelo, da niso politični interesi tisti, ki so vzpodbudili državo k ukrepanju.

V primeru humanitarne intervencije so boji med suverenostjo in človekovimi pravicami oziroma med legalnostjo in legitimnostjo že prirojeni. Takšno razmerje posledično vodi v še bolj poglobljeno dihotomijo mednarodnega pravnega sistema in predstavlja ločnico med pravico in mirom. Takšen odnos pogloblja politično naravo in hkrati predstavlja velik izziv za pravo, ki se mora močno zadrževati, da ne prestopi meje. Gre preprosto za zgodovinski nasprotji, ki obstajata že od nekdaj in sprejetje novih vrednot, norm ali načel tega ne bo spremenilo. Ker gre predvsem za politične razhode, je edina možna rešitev ta, da se premisli o ideji mednarodnega pravnega sistema kot celote, ker edinole spremenjene osnove lahko zbližajo dva tako različna pola, ki sta si nasprotna že od samega nastanka – pola legalnosti in legitimnosti. R2P ima to moč, vendar le skozi prenovljen pravni sistem, kar bi posledično odpravilo vse dileme znotraj humanitarne intervencije in poleg legalnosti in legitimnosti zbližalo tudi suverenost in človekove pravice ter pravico in mir. Gre namreč za doktrino, ki potrebuje čas, da se zakorenini in obrodi sadove.

Na drugi strani pa imamo novouvedeni koncept R2P, ki države, mednarodne organizacije in druge akterje prisili k vmešavanju, ko gre za kritične situacije, ko so ogrožena človeška življenja oziroma ko vsa ostala sredstva odpovedo. Takšna primera sta Burundi (v manjši meri) in Libija (v precej večji meri) – uporaba koncepta R2P je ponudila operacionalizacijo akterjev na novi ravni, ogroženi državi pa je v času takšne krize pomenila edina primerna sredstva oziroma ukrepe, da zaščiti svoje prebivalce. Okoliščine lahko namreč privedejo tudi do situacije, ki je mednarodno pravo ne predvideva. V primeru, da so v takšni situaciji ogrožena človeška življenja, v primeru,

ko gre za hude grožnje mednarodnemu miru in varnosti, so države in organizacije primorane v uporabo sile z namenom ohranitve mednarodne stabilnosti in zaščite prebivalcev ogroženega območja. Tedaj se, ne glede na nelegalno podlago, dejanje lahko obravnava kot legitimno, saj izhaja iz odnosov med državami ali organizacijami, ki so pripravljene oziroma prisiljene pomagati in se zavedajo, da je to edini način, da lahko preprečijo genocid ali katerikoli drug zločin nad človeštvom. V nasprotnem primeru se lahko tudi dejanja organizacij, ki s strani ostalih akterjev niso sprejemljiva oziroma jih ne podpirajo, obravnavana kot legalna, saj jih VS ZN podpira, vendar hkrati nelegitimna, saj so deležna moralnih kritik s strani družbe.

Z institucionalizacijo pravice do humanitarne intervencije v zadnjih desetletjih se je teorija univerzalnosti najbolj osnovnih človekovih pravic in temeljnih svoboščin ponovno manifestirala v praksi držav, vendar tokrat v obliki in obsegu, ki sta nam še nepoznana – sta pa tako oblika kot obseg precej večja, kot smo jima bili kadarkoli priča. Seveda pa prisotnost ali odsotnost humanitarne intervencije nikakor ni zadosten dokaz prisotnosti ideje o univerzalnosti človekovih pravic niti nam ne služi kot dokončna potrditev o razrešitvi vprašanja o naravnem mestu humanitarne intervencije v mednarodni skupnosti. Vendar pa je v domeni mednarodne skupnosti, da postavi zgled za prihodnje generacije. V primeru, da bodo nadaljnji politični in pravni dokumenti vsebovali ne le pravice, temveč kar dolžnost intervencije, mora mednarodna skupnost vzpostaviti sistem, ki bo »predvideval tudi nepredvidljivo« – torej sistem, ki bo v celoti pripravljen na posredovanje, ko država sama ne bo sposobna zaščititi svojih državljanov, ko tega ne bo želela ali v primeru drugačnih oblik hudih kršitev osnovnih človekovih pravic in svoboščin. Kar danes še ni dovoljeno oziroma še nima pravne podlage, bi jo s takšnim zgledom dobilo in tako bi se morebiti vsaj delno razjasnila slika oziroma predstava o tem, kdaj je humanitarno posredovanje legitimno in legalno oziroma kdaj ne ustreza nobenemu od teh kriterijev. Organizacije in države tako ne bi izgubljale časa, intervencija bi prišla pravočasno in posledično rešila na milijone življenj, ki so bila v primerih Ruande, DR Kongo, Kosova, Burundija, Libije in mnogih drugih držav, žal, izgubljena.

8 LITERATURA

Abbot, Kenneth W. 2004. International Relations Theory, International Law, and the Regime Governing Atrocities in Internal Conflicts. *Studies in Transnational Legal Policy* 36: 127–158.

Abiew, Francis Kofi. 1999. *The evolution of the Doctrine and Practice of Humanitarian Intervention*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.

Alderson, Kai in Andrew Hurrell. 2000. Introduction. V *Hedley Bull on International Society*, ur. Kai Alderson in Andrew Hurrell, 1–73. Houndmills etc.: Macmillan Press Ltd.

Alexy, Robert. 2002. *The argument from injustice: A reply to legal positivism*. Oxford: Oxford University Press.

Akande, Dapo. 1998. The Competence of International Organizations and the Advisory Jurisdiction of the International Court of Justice. *European Journal of International Law* 9: 437–467.

Barnett, Michael. 2005. Social Constructivism. V *The globalization of world politics: an introduction to international relations*, ur. John Baylis in Steve Smith, 251–270. Oxford; New York: Oxford University Press.

Bellamy, Alex J. in Paul D. Williams. 2011. The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect. *International Affairs* 87 (4): 825–850.

Bentley, Kristina A. in Roger Southall. 2005. *An African Peace Process: Mandela, South Africa and Burundi*. Cape Town: HSRC Press.

Brems Knudsen, Tonny. 1999. Humanitarian Intervention and International Society: Contemporary Manifestations of and Explosive Doctrine. *Ph.D Dissertation*. Aarhus: Department of Political Science, University of Aarhus.

Brownlie, Ian. 1963. The Relations of Nationality in Public International Law. V *The British Yearbook of International Law*, ur. Richard Pierre Claude in Burns H. Weston, 284–364. University of Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.

Bull, Hedley. 1966. Grotian Conception of International Society. V *Diplomatic Investigations*, ur. Herbert Butterfield in Martin Wight, 51–73; ponatis v *Hedley Bull on International Society*, ur. Kai Alderson and Andrew Hurrell, 95–124.

--- 1972. International Law and International Order. *International Organization* 26 (3): 583–8.

--- 1977. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, 3. izdaja. London: Macmillan.

--- 1979. *The Anarchical Society*. London: Macmillan.

--- 2002. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, 3. izdaja. London: Palgrave.

Burchill, S. 1996. Introduction. V *Theories of International Relations*, ur. S. Burchill, 1–27. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, London: Palgrave MacMillan.

Champain, Phil, Diana Klein in Natalia Mirimanova, ur. 2004. *From War Economies to Peace Economies in the South Caucasus*. Blackwood: Pensord.

Clark, Ian. 2005. *Legitimacy in International Society*. Oxford: Oxford University Press.

Crawford, Neta C. 2002. *Argument and Change in World Politics: Ethics, Decolonisation and Humanitarian Intervention*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cutler, A. Claire. 1991. The ‘Grotian tradition’ in international relations. *Review of International Studies* 17 (1): 41–65.

Delgado Calderon, Santiago. 2011. The Need for Intervention: A Counterfactual Approach to Challenging War Theories. *The Cornell Policy Review* 2 (1). Dostopno prek: <http://blogs.cornell.edu/policyreview/2012/03/15/the-need-for-intervention-a-counterfactual-approach-to-challenging-war-theories/> (28. februar 2014).

DUPI: Danish Institute of International Affairs. 1999. *Humanitarian Intervention: Legal and Political Aspects*: Copenhagen: DUPI.

D'Entrèves, Alexandre P. 1964. Legality and Legitimacy. *The Review of Metaphysics*. 16 (4): 687–702.

Della Porta, Donatella. 2008. Comparative analysis: case-oriented versus variable-oriented research. V *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: a pluralist perspective*, ur. Donatella della Porta in Michael Keating, 198–222. Cambridge idr.: Cambridge University Press.

Dunne, Timothy. 1993. Mythology or methodology? Traditions in international theory. *Review of International Studies* 19 (3): 305–318.

--- 1995. The Social Construction of International Society. *European Journal of International Relations* 1 (3): 367–389.

--- 1998. *Inventing International Society: A History of the English School*. Basingstoke: Macmillan.

Dunne, Timothy in Nicholas J. Wheeler, ur. 1999. *Human Rights in Global Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

--- 2000. The Blair Doctrine: Advancing the Third Way in the World. V *New Labour's Foreign Policy: A New Moral Crusade?*, ur. Richard Little in Mark Wickham-Jones, 61–76. Manchester: Manchester University Press.

Evans, Gareth. 2008. *The Responsibility to Protect: Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All*. Washington: Brookings Institution Press.

Evans, Gareth and Mohamed Sahnoun. 2002. The Responsibility to Protect. *Foreign Affairs* 81 (6): 99–110.

Fearon, James in Alexander Wendt. 2005. Rationalism vs. Constructivism: A Skeptical View. V *Handbook of International Relations*, ur. Walter Carlsnaes, Thomas Risse in Beth A. Simmons, 52–72. London, Thousand Oaks in New Delhi: Sage.

Fenwick, C. G. 1945. Intervention: Individual and Collective. *The American Journal of International Law* 39 (4): 640–673.

Finnemore, Martha in Kathryn Sikkink. 1998. International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization* 52 (4): 887–917.

--- 2001. Taking Stock: The Constructivist Research Program in International Relations and Comparative Politics. *Annual Review of Political Science* 4: 391–416.

Garrett, Stephen. 1999. *Doing Good and Doing Well: An Examination of Humanitarian Intervention*. Westport: Praeger.

Generalna skupščina. 1960a. *Resolucija 1486*, A/RES/1486/1960. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1486\(XV\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1486(XV)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (28. februar 2014).

--- 1960b. *Deklaracija o podelitvi neodvisnosti kolonialnim ljudstvom*, GA/RES/1514(XV), sprejeta 14. decembra 1960. Dostopno prek: <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/c1dgiicc.htm> (9. marec 2013).

--- 1965. *Resolucija*, A/RES/2131/1965. Dostopno prek: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2131%28XX%29&Lang=E&Area=RESOLUTION (1. maj 2013).

--- 1966a. *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*, GA/RES/2200A(XXI), podpisan 16. decembra 1966, v veljavi od 23. marca 1976. Dostopno prek: <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm> (9. marec 2013).

--- 1966b. *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah*, GA/RES/2200A(XXI), podpisan 16. decembra 1966, v veljavi od 23. marca 1976. Dostopno prek: <http://www2.ohchr.org/english/law/cescr.htm> (9. marec 2013).

George, A. L. in A. Bennet. 2004. *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge: MIT Press.

Grader, Sheila. 1988. The English school of international relations: evidence and evaluation. *Review of International Studies* 14 (1): 29–44.

Guzzini, Stefano. 1998. *Realism in International Relations and International Political Economy: The continuing story of a death foretold*. London in New York: Routledge.

Hay, Collin. 2002. *Political Analysis; A Critical Introduction*. Basigstoke: Palgrave Macmillan.

Hoffman, Stanley. 1968. International Law and the Control of Force. V *The Relevance of International Law: Essays in Honor of Leo Gross*, ur. Karl W. Deutsch in Stanley Hoffman, 21–46. Cambridge: Schenkman Publishing Company.

Hurrell, Andrew J. 1999. Power, Principles and Prudence: Protecting Human Rights in a Deeply Divided World. V *Human Rights in Global Politics*, ur. Tim Dunne in Nicholas J. Wheeler, 277–302. Cambridge: Cambridge University Press.

--- 2000. Conclusion: International Law and the Changing Constitution of International Society. V *The Role of Law in International Politics: Essays in International Relations and International Law*, ur. Michael Byres, 327–347. Oxford in New York: Oxford University Press.

--- 2002. There are no Rules (George W. Bush): International Order after September 11. *International Relations* 16 (2): 185–204.

ICISS: International Commission on Intervention and State Sovereignty. 2001. *The Responsibility to Protect*. Ottawa: International Development Research Centre.

IICK: The Independent International Commission on Kosovo. 2000. *The Kosovo report: Conflict, International Response, Lessons Learned*. New York: Oxford University Press.

International Coalition for the Responsibility to Protect (ICR2P) – Mednarodna koalicija za R2P. Dostopno prek: <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-libya> (26. december 2013).

International Theory: The Case for a Classical Approach. *World Politics*, XVIII, 3 (April 1966).

Isturiz, Fernando. 2005. Military forces' training for post-conflict peacebuilding operations. V *Security sector reform and post-conflict peacebuilding*, ur. Albrecht Schnabert in Ehrhart Hans-Georg, 74–90. Tokyo: United Nations University Press.

Jackson, Robert in Georg Sørensen. 1999. Social Constructivism. V *Introduction to International Relations*, ur. Robert Jackson in Georg Sørensen, 161–177. Oxford in New York: Oxford University Press.

Jelušič, Ljubica. 1997. *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Jubilut, Liliana L. 2012. Has the 'Responsibility to Protect' Been a Real Change in Humanitarian Intervention? An Analysis from the Crisis in Libya. *International Community Law Review* 14 (4): 309–335.

Kaldor, Mary. 2001. A Decade of Humanitarian Intervention: The Role of Global Civil Society. V *Global Civil Society 2001*, ur. Helmut Anheier, Marlies Glasius in Mary Kaldor, 109–143. Oxford: Oxford University Press.

Kelsen, Hans. 1952. *Law and Peace In international Relations. The Oliver Wendell Holmes Lectures 1940–41*. Getzville: William S. Hein & Co., Inc.

Kegley, Charles W. Jr. 1995. The Neoliberal Challenge to Realist Theories of World Politics: An Introduction. V *Controversies in International Relations Theory: Realism and Neoliberalism Challenge*, ur. Charles W. Kegley Jr., 1–24. New York: St. Martin's Press.

Klabbers, Jan. 2005. Two Concepts of International Organizations. *International Organizations Law Review* 2: 277–293.

Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida, sprejeta 9. decembra 1948 (v veljavi od 12. januarja 1951). Dostopno prek: http://www.oas.org/dil/1948_Convention_on_the_Prevention_and_Punishment_of_the_Crime_of_Genocide.pdf (22. februar 2014).

Kouchner, Bernard. 1999. Establish a Right to Intervene Against War, Oppression. *Los Angeles Times* (18. oktober).

Kratochwil, Friedrich 1989. *Rules, norms, and decisions: on the conditions of practical and legal reasoning in international relations and domestic affairs*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lawrence, John. 1895/1913. *War and Genocide in Cuba, 1895-1898*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Linklater, Andrew. 1990. *Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations*. London: Macmillan.

--- 1996. Rationalism. V *Theories of International Relations*, ur. Scott Burchill in Andrew Linklater, 93–118. Houndmills: Macmillan Press Ltd.

Little, Richard. 1993. International Relations and Large-Scale Historical Change. V *Contemporary International Relations: A Guide to theory*, ur. A. J. R. Groom in M. Light, 9–26. London: Frances Pinter.

--- 2000. The English School's Contribution to the Study of International Relations. *European Journal of International Relations* 6 (3): 395–422.

Luttwak, Edward. 1999. »Give War a Chance«. *Harper's Magazine* 299 (1794). Dostopno prek: <http://blogs.cornell.edu/policyreview/2012/03/15/the-need-for-intervention-a-counterfactual-approach-to-challenging-war-theories/> (28. februar 2014).

Marcum, John A. 1961. Unilateral Intervention in the Congo and Its Political Consequences. *American Society of International Law* 55 (27–29): 27–30.

Magliveras, Konstantinos D. 2011. Measuring the Effectiveness of International Organizations: A Theoretical Approach. Prispevek, predstavljen na 69th Midwest Political Sciences Association Conference, 31. marec – 3. april 2011. Chicago, ZDA.

Malešič, Marko. 2011. *Ureditev klavzule Rebus Sic Stantibus v obligacijskem zakoniku, nemškem državljanem zakoniku, Dunajski konvenciji o pogodbenem pravu in načelih UNIDROIT za mednarodne gospodarske pogodbe*. Diplomsko delo. Maribor: Pravna fakulteta. Univerza v Mariboru.

Manning, C. A. W. 1962/1975. *The Nature of International Society*. London in Basingstoke: The Macmillan Press Ltd.

Mirovni sporazum iz Arushe – *The Arusha Peace Agreement*. 1993. Dostopno prek: <http://www.gov.rw/THE-ARUSHA-PEACE-AGREEMENT> (28. februar 2014).

Miskel, James F. The Complexity of Military Intervention in Humanitarian Crises. *Global Dialogue* 7 (1–2). Dostopno prek: <http://www.worlddialogue.org/content.php?id=338> (28. februar 2014).

MONUC – United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (od 1. julija 2010 poimenovana MONUSCO – *United Nations Stabilization*

Mission in the Democratic Republic of the Congo). Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/monuc/> (28. februar 2014).

Moravcsik, Andrew. 1997. Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics. *International Organizations* 51(4): 513–553.

Morgenthau, Hans J. 1967. To intervene or not to intervene. *Foreign Affairs* 45 (3): 92–103.

Neuman, Lawrence W. 2011. *Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches*. Pogl. 14 (Historical.Comparative Research, str. 437–445). 6. izdaja. Boston idr.: Pearson.

Ndikumana, Leonce. 2000. Towards a Solution to Violence in Burundi: A Case for Political and Economic Liberalisation. *The Journal of Modern African Studies* 38 (3): 431–459.

ONUB – United Nations Operation in Burundi. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/onub/> (28. februar 2014).

Oppenheim, L. 1905/1920. *International Law: A Treatise*. London etc.: Longmans, Green and Co.

Powell, Catherine. 2012. Libya: A Multilateral Constitutional Moment? *The American Journal of International Law* 106 (2): 298–316.

Priloga k resoluciji GS 36/103 (XXXVI) – *Annex to General Assembly resolution 36/103 (XXXVI)*, sprejeta 9. decembra 1981 (120-22-6). Dostopno prek: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/36/103&Lang=E&Area=RESOLUTION (1. maj 2013).

Ramsbotham, Oliver in Tom Woodhouse. 1996. *Humanitarian Intervention in Contemporary Conflict*. Cambridge: Polity.

Reus-Smit, Christian. 2004. The Politics of International Law. V *The Politics of International Law*, ur. Christian Reus-Smit, 14–44. Cambridge: Cambridge University Press.

Reus-Smit, Christian. 2007. International Crises of Legitimacy. *International Politics* 44: 157–174.

Sancin, Vasilka. 2013. Responsibility to Protect in Theory. Prispevek predstavljen na konferenci Responsibility to Protect in Theory and Practice, 11.–12. aprila, v Ljubljani, Slovenija.

Scully, G. W. 1997. *Murder by the State*. Washington DC: National Centre for Policy Analysis.

Seymour, Vernon. 1996. Burundi and the Future of Humanitarian Intervention. Cape town: Institute for Security Studies, Occasional Paper, No. 96/9.

Shain, Yossi in Aharon Barth. 2003. Diasporas and International Relations Theory. *International Organization* 57 (3): 449–479.

Slaughter, Anne-Marie. 2004. International law and international relations theory: a prospectus. V *The Impact of International Law on International Cooperation: Theoretical Perspectives*, ur. Eyal Benvenisti in Moshe Hirsch, 16–49. New York: Cambridge University Press.

Splošna deklaracija človekovih pravic, sprejeta in v veljavi od 10. decembra 1948. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/udhr/> (9. marec 2013).

Sporazum o premirju iz Lusake – *Lusaka Ceasefire Agreement*. 1999. Dostopno prek: http://www.un.org/Docs/s815_25.pdf (28. februar 2014).

Steinberg, Richard H. 2004. Who is sovereign? *Stanford Journal of International Law* 40 (2): 329–345.

Stowell, Ellery C. 1921. *Intervention in International Law*. Kelowna: Byrne Publishing.

Thomas, Ann Van Wynen in Aaron Joshua Thomas. 1956. *Non-Intervention: The Law and Its Import in the Americas*. Dallas: Southern Methodist University Press.

Türk, Danilo. 1984. *Načelo neintervencije v mednarodnih odnosih in v mednarodnem pravu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

UNAMIR – *United Nations Assistance Mission for Rwanda*. Dostopno prek: http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unamir_b.htm (28. februar 2014).

Ustanovna listina Združenih narodov, sprejeta 26. junija 1945 (v veljavi od 24. oktobra 1945). Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/charter/> (9. marec 2013).

Varnostni svet. 1994a. *Resolucija 893*, S/RES/893/1994. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/893\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/893(1994)) (22. februar 2014).

--- 1994b. *Resolucija 912*, S/RES/912/1994. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/912\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/912(1994)) (22. februar 2014).

--- 1994c. *Resolucija 918*, S/RES/918/1994. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/918\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/918(1994)) (22. februar 2014).

--- 1994č. *Resolucija 925*, S/RES/925/1994. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/925\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/925(1994)) (22. februar 2014).

--- 1995. *Resolucija 1012*, S/RES/1012/1995. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1012\(1995\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1012(1995)) (28. februar 2014).

--- 1998a. *Resolucija 1160*, S/RES/1160/1998. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1160\(1998\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1160(1998)) (22. februar 2014).

--- 1998b. *Resolucija 1199*, S/RES/1199/1998. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1199\(1998\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1199(1998)) (22. februar 2014).

--- 1998c. *Resolucija 1203*, S/RES/1203/1998. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1203\(1998\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1203(1998)) (22. februar 2014).

--- 2004. *Resolucija 1545*, S/RES/1545/2004. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1545\(2004\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1545(2004)) (28. februar 2014).

--- 2005. *Resolucija 1641*, S/RES/1641/2005. Dostopno prek; [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1641\(2005\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1641(2005)) (28. februar 2014).

--- 2008. *Resolucija 1809*, S/RES/1809/2008. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1809\(2008\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1809(2008)) (22. februar 2014).

--- 2010. *Resolucija 1925*, S/RES/1925/2010. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1925\(2010\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1925(2010)) (28. februar 2014).

--- 2011a. *Resolucija 1970*, S/RES/1970/2011. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970(2011)) (22. februar 2014).

--- 2011b. *Resolucija 1973*, S/RES/1973/2011. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011)) (22. februar 2014).

Westra, Joel H. 2007. *International Law and the Use of Armed Force: the UN Charter and the Major Powers*. New York: Routledge.

Wheeler, Nicholas J. 1992. Pluralist or Solidarist Conceptions of International Society: Bull and Vincent on Humanitarian Intervention. *Millennium: Journal of International Studies* 21 (3): 463–487.

Wheeler, Nicholas J. 2000. *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*. Oxford: Oxford University Press.

Wight, Martin. 1977. *Systems of States*. Leicester: Leicester University Press.

Wilson, Peter. 1989. The English school of international relations: a reply to Sheila Grader. *Review of International Studies* 15 (1): 49–58.

Winfield, P. H. 1922. The History of Intervention in International Law. V *The British Yearbook of International Law*, ur. Richard Pierre Claude in Burns H. Weston, 130–149. University of Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.

Yin, Robert. 2009. How to Do Better Case Studies. V *The SAGE Handbook of Applied Social Research Methods*, ur. Leonard Bickman in Debra J. Rog, 254–282. London, Thousand Oaks, New Delhi in Singapore: Sage.

